

de STRANDLOPER

40e jaargang • nummer 3 • september 2008

officieel orgaan van de vereniging voor natuur en vogelbescherming Noordwijk

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

P.J. Spierenburg (Peter), voorzitter, Hercules 88, 2221 MD Katwijk
F. Faber (Franciska), Secretaris, Emmastraat 20, 2211 CN Noordwijkerhout
0252-370342, E-mail: faber_f@schiphol.nl
K. Vegter (Koene), penningmeester, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
J. Jacobs (Jan), Prins Bernhardstraat 7, 2202 LD Noordwijk
P.J. Nooyen (Nel), Joh. Molegraafstraat 14, 2201 LK Noordwijk
H.P.M. van Dijk (Ineke), Duinkant 20, 2203 NK Noordwijk
R. Eisenga (Ruurd), Julianastraat 3, 2202 KA Noordwijk

Contributie €7,50 (minimaal) per jaar.

Gironummer: 2573795 t. n. v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een acceptgiro meegestuurd.

Ledenadministratie

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: K. Vegter, Golfweg 39, 2202 JH Noordwijk
E-mail: koenevegter@planet.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk. Oplage : 600 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk.

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com

Bezorging: Jan Jacobs, Prins Bernardstraat 7, 2202 LD Noordwijk, Telefoon: 071-3610396

E-mail: jan-jacobs@zonnet.nl

Homepage vereniging: <http://www.strandloper.nl>

Het laatst verschenen nummer van de Strandloper is ook (in kleur) te downloaden vanaf onze website.

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in een deel van de vroegere Chr. Mavo, Duinweg 13a Noordwijk. Parkeren bij het Bollenbad! Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands. Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres: Ineke van Dijk, Duinkant 20, 2203 NK Noordwijk, Tel. 071-3616954.

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de bijgesloten agenda.

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 40e jaargang nummer 4: 15 november 2008

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Inhoud:

Voorplaat, <i>René van Rossum</i>	pag. 3
Agenda, excursies, <i>Franciska Faber</i>	pag. 4
Bestuursmededelingen, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 4
Weekend Cap Gris Nez, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 6
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 8
Cévennes 2008, <i>Joost Bouwmeester</i>	pag. 9
Vroedmeesterpad of Dwergooruil..... <i>Ab Steenvoorden</i>	pag. 14
Vogelen in de Baltische staten, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 16
Weer Waterviolier in Noordwijk, <i>Wim Kuijper</i>	pag. 20
Rondje Groen, <i>W. Andelaar</i>	pag. 21
Natuurbelevissen in Denemarken, Noorwegen en Zweden, <i>Kees Verweij</i>	pag. 22
Rectificatie vorige Strandloper; Bijzondere planten in de Duin- en Bollenstreek in 2007	pag. 25
Gezocht: een bezorger van de Strandloper, <i>Jan Jacobs</i>	pag. 25
Zoekkaart "Schelpen van het Nederlandse strand"	pag. 26
Opvallende waarnemingen 2 ^e kwartaal 2008, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 27
lezing van Kester Freriks over zijn laatste boek: de valk, <i>Boekhandel van der Meer</i>	pag. 29
Veldwaarnemingen 2 ^e kwartaal 2008, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 30
Natuurcursussen IVN Leiden, <i>Dineke Kistemaker</i>	pag. 33

bij de voorplaat:

Witkopstaartmees

Helgoland, oktober 2007

Foto: René van Rossum

De Witkopstaartmees is een ondersoort van de Staartmees die in NO-Europa broedt. Slechts af en toe wordt deze ondersoort in ons land gezien. Soms heeft een Staartmees die in ons land broedt ook een witte kop. Zo fotografeerde Dick Passchier in april 1980 een witkoppige Staartmees in de Noordduinen (*Vogels van Noordwijk en omstreken*, p. 61). De echte Witkopstaartmezen zijn duidelijker zwart-wit, met slechts weinig roze op de schouders en met een vrijwel geheel witte buik. En met een zuiver witte kop natuurlijk.

Staatmezen zwerven in de winter in groepjes rond. Het groepsverband blijft ook in het broedseizoen bestaan. Als een nest door bijv. een Eekhoorn of Gaai verloren gaat – en dat gebeurt bij bijna driekwart van de broedgevallen - gaan de oudervogels helpen bij het grootbrengen van de jongen in een naburig nest. Hierdoor vliegen deze jongen in superconditie uit en is de sterfte na het uitvliegen veel minder dan bij Koolmees en Pimpelmees. *JvD*

Agenda

Excursies

Waddenweekend Vlieland (alleen leden)
Vrijdag 19 t/m zondag 21 september 2008

Internationale Vogeltrekdag
Zaterdag 4 oktober 2008
Tijd: 8.00 – 11.00 uur
uitkijkpunt de Driehoek, Noordduinen bij afrit 22

Weekend Cap Gris Nez
Vrijdag 10 t/m zondag 12 oktober 2008
Verblijf: Camping du Musée in Audighen

Zuid West-Friesland
Zaterdag 8 november 2008
Tijd: 8.00 – 17.00 uur
vertrek vanaf de Northgohal

Lezingen

Helgoland – vogeleiland in de Noordzee
Vrijdag 26 september 2008
Door René van Rossum

Australië
Vrijdag 31 oktober 2008
Door Cock Schrameijer

Atlantic Odyssee van Vuurland via Antarctica naar Ascension
Vrijdag 28 november 2008
Door Marc Guyt

Jeugdactiviteiten

Strandvondsten
Zaterdag 27 september 2008 10.00 - 11.30 uur
verzamelen bij de vuurtoren, Wilhelminaboulevard

Herfstnatuurspel
Woensdag 22 oktober 2008 13.00 – 14.30 uur
ingang Nieuw-Leeuwenhorst aan het Westeinde

Paddenstoelen
Zaterdag 25 oktober 2008 10.00 - 11.30 uur
ingang Nieuw-Leeuwenhorst aan het Westeinde

Diersporen
Zaterdag 15 november Tijd 10.00 - 11.30 uur
start bij ingang Noordduinen aan de Duinweg

Inloopochtenden Jan Verwey Centrum

Zaterdag 4 oktober 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 1 november 10.00 – 12.00 uur
Zaterdag 6 december 10.00 – 12.00 uur

Bestuursmededelingen Strandloper september 2008

Op stap

Het wisselvallige zomerweer weerhield veel verenigingsleden er de afgelopen maanden niet van om de natuur in te trekken. Aan de slootjesexcursie van de educatieve werkgroep namen maar liefst 22 kinderen deel. In de sloot achter het varkensbos (Offem) was veel interessants te vinden. Ook voor de excursie naar Langeveld was de nodige belangstelling. De ingrepen om in het gebied nieuwe natuur te laten ontstaan, werpen hun vruchten al af. Na een winderig begin van de excursie trok de lucht open en met de zon werden ook nog vlinders en libellen gespot.

Lintje voor Jelle van Dijk

Veel genodigden (vrienden, familie, verenigingsleden) waren op 13 juni aanwezig op de receptie van Jelle van Dijk. De Vereniging zette Jelle en zijn vrouw Coby in het zonnetje omdat Jelle was benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. En omdat ze op Koninginnedag op vakantie waren, kwam burgemeester Harry Groen speciaal langs in het Jan Verwey Centrum om hem de koninklijke onderscheiding op te spelden. Een bijzondere gebeurtenis!

Inspraak Strandnota

De gemeente heeft voor de zomer een concept strandnota ingediend, waar onze vereniging op gereageerd heeft. Naast de drukte voor de boulevard moet er wat ons betreft in Noordwijk ook rustig strand blijven, waar de natuur ruimte wordt gegund. We staan dan ook kritisch tegenover uitbreiding van activiteiten op het noorderstrand. Dit verhoudt zich ook slecht met de status van natuurgebied van de aangrenzende duinen. Helaas wil de gemeente nog steeds de mogelijkheid open houden om een paviljoen bij afrit 22 te plaatsen. In de toekomst ligt er een kans met de vorming van een strandreservaat ter hoogte van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Noordwijk kan hier straks het eerste stuk strand van Nederland hebben, waar natuur helemaal op de eerste plaats komt. De strandnota straalt op dit punt helaas weinig ambitie

uit. Maar de betrokken instanties zijn recent weer om tafel gaan zitten om het strandreservaat voor elkaar te gaan krijgen. Een ontwikkeling die we met veel belangstelling zullen volgen.

Opening Watersnip

Op 8 juli werd het plas-dras gebied de Watersnip officieel geopend. De Watersnip is een nieuw natuurgebiedje in polder Hoogeweg, door de gemeente Noordwijk aangewezen als compensatie voor het bedrijventerrein Klei-Oost. Onze vereniging heeft een belangrijke (advies)rol bij het beheer. Vertegenwoordigers van de gemeente, onze vereniging en de pers waren aanwezig. Ze konden met verrekijkers en telescopen de aanwezige broedvogels (kleine plevier, tureluur, oeverloper) van dichtbij bekijken. De wethouders De Lange, Van Rijnberk en Vroom onthulden het informatiebord – hoewel nog niet helemaal klaar – dat de gemeente op de uitkijkheuvel aan de noordkant plaatst. Onze vereniging levert input hiervoor.

De drie wethouders bij het informatiebord op de Watersnip (foto Jan Jacobs)

Afrastering Waterleidingduinen in het nieuws

In de lokale kranten is veel geschreven over de afrastering langs de Waterleidingduinen (AWD). Als Vereniging zijn we natuurlijk niet blij met het verhogen en verlengen van het hek. We begrijpen echter wel dat er met het oog op verkeersveiligheid en gewasschade iets moet gebeuren. We hebben daarom een zienswijze ingediend bij de gemeente en een alternatief tracé voorgesteld. Dit loopt direct langs de Vogelaarsdreef en Kapelleboslaan tot aan de Noraweg. We vinden het belangrijk dat de herten in de bosjes van het Langeveld en in de Waterleidingduinen niet van elkaar gescheiden worden en dat het hek deels kan worden weggewerkt achter begroeiing. Bovendien hebben we er op aangedrongen voldoende ruimte aan de onderkant van de hekken te laten zodat klein wild het gebied vrij in en uit kan.

Nieuw excursie- en lezingseizoen

Voor het nieuwe seizoen hebben we weer volop boeiende lezingen en excursies op het programma staan. Kom kijken naar de prachtige foto's die natuurfotograaf René van Rossum maakte op Helgoland. Luister naar het reisverhaal van Cock Schrameijer (Australië). Of vaar mee met Marc Guijt, die samen met Sander Lageveld een 'Atlantic Odysee' maakte over de zuidelijke oceaan van Vuurland, via Antarctica naar Ascension.

South Georgia (lezing Atlantic Odysee)

Herfstnatuurspel 2007 (foto: Piet Broekhof)

Kinderen die zich in de herfstvakantie vervelen, kunnen meedoen aan het herfstnatuurspel of neem je ouders mee naar Naturalis. Met de bon uit de Strandloper van maart kun je daar tot het eind van het jaar nog met korting heen.

Wie op locatie vogels wil kijken, komt dit seizoen wel aan zijn trekken, dichtbij (World Birdwatch bij Noordwijk) of verder weg (Zuidwest Friesland). Of zelfs een weekend naar Gap Gris Nez in Frankrijk.

Meer hierover verderop in deze Strandloper. Kijk voor het volledige programma van onze activiteiten op het groene vel en op onze website www.strandloper.nl

Weekend Cap Gris Nez

Jelle van Dijk

Tussen Calais en Boulogne in Noord-Frankrijk buigt de Noordzeekust plotseling naar het zuiden. De Noordzee gaat daar via het Nauw van Calais over in Het Kanaal. Met helder weer zijn de krijtrotsen van de Engelse zuidkust te zien. Hier ligt Cap Gris Nez, populair bij veel vogelaars.

Het was eind september 1976 dat een groep Noordwijkers onder leiding van Arno Bos voor het eerst hier neerstreek. Op vrijdagmiddag vertrokken we en tegen middernacht kwamen we aan op de camping in Audresselles. Het geroep van een in zijn slaap gestoorde kampeerder "Silence s'il vous plait" werd door een van de deelnemers beantwoord met "Man, houd je kop!", waarna bleek dat we met een Belg hadden te maken die dit goed verstond en niet waardeerde. De volgende dag waren het vooral de vele Jan-van-genten die indruk maakten. Geen stipjes aan de horizon zoals bij Noordwijk meestal het geval is, maar tientallen vogels op nog geen honderd meter van de kust. Na een uurtje commandeerde Arno ons naar café "la Sirène". Verder gingen we kijken bij Wissant en Cap Blanc Nez.

Op veel deelnemers maakte Cap Gris Nez grote indruk. Het volgende bezoek zou die indruk nog versterken. Op 1 en 2 oktober 1977 maakten we grandioze trek van Grauwe Pijlstormvogels mee. Op beide dagen samen werden ruim 1400 ex. geteld. En dat terwijl nog niemand over een telescoop beschikte en op zaterdag om uiteen lopende redenen (uitgebreid douchen, eitjes bakken, enz.) pas om 9.00u met tellen werd begonnen. De waarnemingen van dat weekend gaf ik door aan Philip Redman, een Engelsman die op Cap Gris Nez woonde en jaaroverzichten van deze regio samenstelde. Dit leidde tot een langdurige vriendschap. Coby en mij werd aangeboden van zijn cottage gebruik te maken als hij niet aanwezig was. Vele malen hebben wij met de kinderen van die mogelijkheid gebruik gemaakt. Ondertussen was het Cap Gris Nez-virus ook overgeslagen op Rien Sluys en Hein Verkade. Zij boekten vele malen een weekend in een huisje bij Delattre in Waringzelle, niet ver van de kaap gelegen.

Toen de mogelijkheid om van de cottage gebruik te maken verviel (Philip Redman ging in Parijs wonen), kwam het jaarlijkse kampeerweekend weer terug. Sinds 2000 gaan wij in september of

oktober vrijwel elk jaar een weekend naar de Camping du Musée in Audighen, op slechts enkele km van de kaap gelegen. Heel vaak waren Rien en Hein daarbij, maar ook anderen gingen mee om op deze wijze kennis met Cap Gris Nez te maken. Dat ging dan altijd min of meer via het informele circuit in de trant van "joh, als jullie dit jaar weer naar Cap Gris Nez gaan, zeg dan even wanneer dat zal zijn, want ik heb er dit jaar ook wel zin in."

Het is nu voor de eerste keer in ruim 30 jaar dat het weekend Cap Gris Nez ruim van te voren via de Strandloper en de website wordt aangekondigd. Iedereen die wil, kan zich gewoon aansluiten. In principe verzorgt iedereen zijn eigen reis en maaltijden. Heb je moeite reisgenoten te vinden die met jou auto, tent, caravan of maaltijd willen delen, dan kun je aan mij vragen wie zich nog meer hebben aangemeld. Wellicht valt er dan iets onderling te regelen. Allen die zich hebben aangemeld ontvangen twee weken van te voren een lijst met daarop vermeld de namen van de deelnemers.

Cap Gris Nez ligt tegenwoordig op 368 autokilometers van Noordwijk en is in vier uur te bereiken. In de jaren zeventig reden we helemaal om Lille heen om vandaar via de snelweg naar Dunkerque te rijden. Zes tot zeven uur onderweg was toen beslist geen uitzondering. Nu voert de route over Antwerpen en Gent waarna richting Oostende en Dunkerque wordt aangehouden. Voorbij Calais wordt de snelweg bij Marquise verlaten om in de richting Cap Gris Nez verder te rijden. De camping ligt iets ten zuiden van het dorpje Audighen, vlakbij een oorlogsmuseum (enorme bunker met oud wapentuig). Bij de camping is een klein restaurant waar het in het weekend druk kan zijn. Hier de gegevens op een rijtje:

Kampeerweekend Cap Gris Nez
vrijdag 10 oktober t/m zondag 12 oktober 2008
Camping Municipal du Musée, Route du Musée,
Audighen.
Graag vooraf opgeven bij Jelle van Dijk
(dijkboom@planet.nl)

In de afgelopen jaren is herhaaldelijk gebleken dat sommige deelnemers niet gewend waren enige tijd in winderige omstandigheden te verblijven en gewoon met te weinig kleren aan op de kaap neerstreken. Juist als het lekker waait uit het westen of noordwesten is er veel te zien. Je moet dan niet raar opkijken als sommigen uren achtereen geboeid blijven zitten kijken. Winddichte kleding, een stoeltje en een

zitkussentje zijn dan eigenlijk onmisbare attributen.

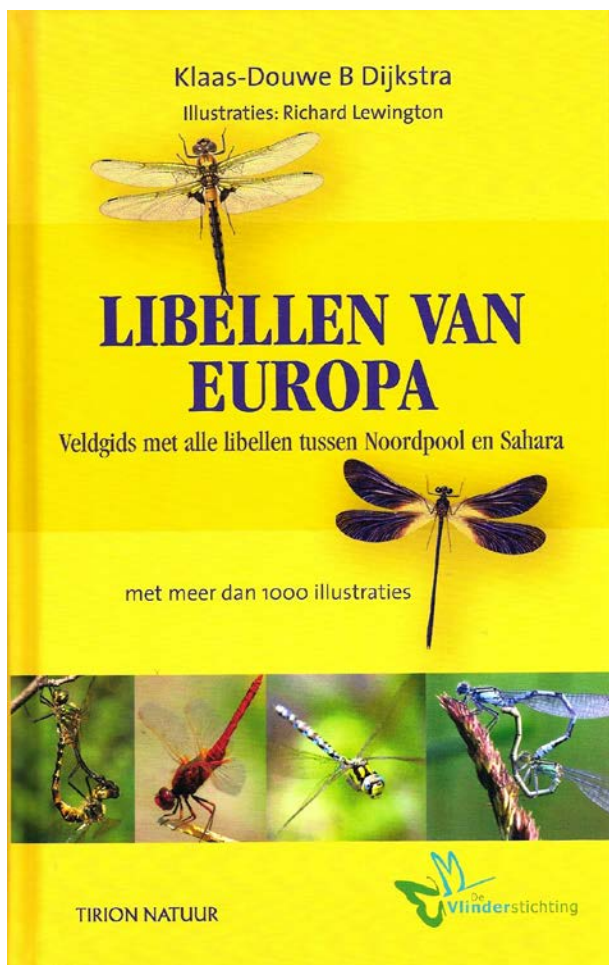
Maar uiteraard is niemand verplicht om bij dergelijke 'ideale' omstandigheden ook uren te blijven zitten. Meestal begint de trek na enige uren sterk af te nemen en verlaat iedereen het klif om elders wat anders te gaan doen. Daarbij hoort ook ieder jaar een bezoek aan de kust bij Le Portel ten zuiden van Boulogne-sur-Mer. Hier verzamelen zich vele tientallen Zwartkopmeeuwen, afkomstig uit geheel Europa. Het leuke is dat veel van die meeuwen een kleurring dragen. Door de meeuwen hier te voeren komen ze zo dichtbij dat die ringen goed af te lezen zijn.

Verder zijn er mooie wandelingen over het strand en de heuvels ten noorden van Cap Gris Nez te maken, bijvoorbeeld naar het Marais de Tardinghen. Wat geknal door de vele jagers moet je dan wel voor lief nemen! Ook een bezoek aan de krijtrotsen van Cap Blanc Nez behoort tot de mogelijkheden. Dit kan gecombineerd worden met een bezoek aan het fossielenstrand van Strouanne. Kortom, ook bij windstil weer valt hier nog genoeg te genieten.

De Franse waarnemers op Cap Gris Nez hebben zich enkele jaren terug ook aangesloten bij www.trektellen.nl. Door in de kop 'Frankrijk' aan te klikken krijg je een rijtje telposten waarbij altijd Cap Gris Nez is te vinden. Je kunt dan zien welke soorten daar al zo worden opgemerkt. Daarbij zal opvallen dat het echt niet alleen om zeevogels gaat. Ook voor de trek van zangvogels zoals Vinken en Spreeuwen is dit een prima plek, zeker in oktober. Wil je weten hoe het de Noordwijkers de laatste jaren op Cap Gris Nez is vergaan, vraag dan even bij mij een paar verslagen aan. Deze worden je dan per e-mail toegestuurd.

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Klaas-Douwe B. Dijkstra (illustraties Richard Lewington) 2008. *Libellen van Europa. Veldgids met alle libellen tussen Noordpool en Sahara*. Tirion Natuur, Baarn. 320 p. Prijs €39,95.

Dit boek is de Nederlandse vertaling en bewerking van het in 2006 gepubliceerde boek *Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe* van dezelfde auteur. Hiermee ligt een prachtig boek binnen bereik van de libellenliefhebbers. Hun aantal zal zeker groeien door deze fraaie publicatie!

Het boek van Dijkstra & Lewington is werkelijk een juweeltje. Dat komt niet alleen door de mooie, evenwichtige lay-out, maar vooral door de sublieme kwaliteit van de tekeningen. Behalve tekeningen van het gehele insect zijn ook zeer veel detailtekeningen opgenomen. Bovendien zijn bij sommige soorten prachtige foto's geplaatst. Echte kenners zullen misschien hier en daar iets zien, waarmee ze niet kunnen instemmen, maar voor een leek op dit gebied zoals recensent, maakt het allemaal een verpletterende indruk. Wat een verschil met het boek van Bos & Wasscher

(Veldgids Libellen, 1997). Daar werden de beschrijvingen alleen ondersteund door een foto waarop de genoemde kenmerken soms in het geheel niet te zien waren. Het verschil is wellicht tekenend voor de vlucht die de bestudering van libellen de laatste tien jaar genomen heeft.

In het boek worden alle soorten van Europa en Noord-Afrika besproken. Handig als je tijdens de zomervakantie in Frankrijk of Griekenland een mooie libel ziet, die je graag op naam wilt brengen. Een voordeel hierbij is dat het boek in elke rugzak past (14 x 22 cm). Maar de blik op Europa is ook handig vanwege de groter wordende kans, dat we in ons land steeds meer soorten zullen zien die nu alleen nog maar ten zuiden van ons land te vinden zijn. De verspreiding wordt met een kaartje getoond en in de tekst wordt meegedeeld of de soort in Nederland en België voorkomt met vermelding van de graad van zeldzaamheid.

Natuurlijk vormen de pagina's over de herkenning van de vele soorten de hoofdmoot van dit boek. Merkwaardig is, dat dit deel van het boek niet direct vooraf wordt gegaan door het bijzondere hoofdstuk "Herkenning van subordes, families en genera". Hiertussen zit het interessante hoofdstuk "Libellenregio's" met bijna 30 dichtbedrukte pagina's. Zelfs gebieden in Noord-Afrika ontbreken niet. Natuurlijk zijn het vooral waterrijke gebieden die de revue passeren. Dat dit in veel gevallen ook goede gebieden voor vogels en planten zijn bewijzen bekende namen als de Möckelmossen op Öland en de Neusiedlersee in Oostenrijk. Per land of groep van landen zijn auteurs aangetrokken, die de betreffende regio goed kennen.

Trouwens ook bij de soortbeschrijvingen werd af en toe hulp van specialisten ingeroepen.

In dit voortreffelijke boek is jammer genoeg vrijwel niets over libellenlarven te vinden. Ons wordt meegedeeld, dat die larven in het water leven, maar niet één tekening laat zien welke monstertjes dat eigenlijk zijn. Het aardige van het nieuwe boek over Nachtvinders (Waring & Townsend, 2006, zie Strandloper december 2006) was onder meer dat er ook veel aandacht besteed werd aan de rupsen. Een gemiste kans om ons ook kennis te laten maken met de eerste levensfase van deze bijzondere insecten.

Wellicht dat misschien alleen een specialist in libellenlarven hierdoor het boek niet zal willen aanschaffen.

Jelle van Dijk

Cévennes 2008

Joost Bouwmeester

We lieten ons, Ineke en Piet van Dijk plus ondergetekende, door het afblazen van een voorgenomen clubreisje naar de Camarque niet ontmoedigen. Als voorafje hadden we toen al besloten eerst de hoogvlakten (Causse) in de Cévennes te bezoeken. Verhalen van clubgenoten over gieren, die de pet van je hoofd vliegen en orchissen per vierkante meter, laten je geen keus.

Na een autorit van 13 uur stapten we 10 mei lekker fit de camping van Le Rozier op. Ineke had de gehele route gereden en Piet en ik bij toerbeurt.....geslapen. We hebben de tent voor onze chauffeuse opgezet. Dat dan weer wel. Jelle zag tijdens een bezoek aan camping Le Rozier alle roofvogels boven deze camping. De tent stond nog niet, of het gierenest op de tegenoverliggende rots werd al geturfd. Er zouden er die week nog veel meer gevonden worden. Tweehonderd paar Vale Gieren, zeventien paar Monniksgieren en twee paartjes Aasgieren stonden op het menu.

Behalve het scoren van nieuwe soorten, ontdekten we tijdens de trip ook een zeldzaam goed samengaan van twee totaal verschillende natuurbelevingen.

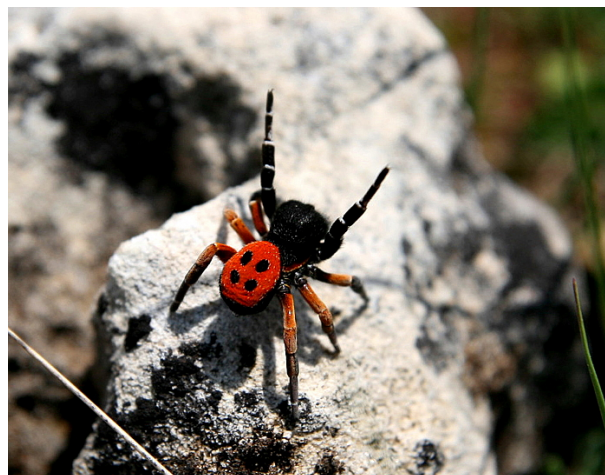
Waar de Van Dijkies een stijve nek kregen van het omhoog turen naar roofvogels e.a., kreeg ik het in m'n rug door het zoeken en bukken naar de plantjes.

Voorjaarsadonis op de Causse Mejean

Meestal ben je als plantenfotograaf het anker van de groep die immers snel verder wil, op zoek naar meer. Nu werd het voordeel van het anker ontdekt. Terwijl er door de fotograaf eindeloos gewacht werd op een moment van windstilte, putten de Van Dijkies uit een schijnbaar onuitputtelijke voorraad geduld en zochten de struiken af en scoorden naar eigen zeggen beter dan ooit. Weer wat geleerd en

afgeleerd, vonden wij. De rust en de tijd om een lastig in de kijker te krijgen soort als de Bergfluitert te spotten, was er gewoon.

Spinnetje op de Causse

Hoofdzakelijk werden de hoogvlakten Causse Mejean en Causse Noir bezocht. Vanuit de camping een half uurtje. Beide hoogvlakten worden van elkaar gescheiden door de Gorges de la Jonte. Zeer spectaculaire roodzwarte, loodrechte kalksteen rotsen. Halverwege de gorge bevindt zich het gierenbezoekerscentrum. Behalve een bezoek binnen ook zeker het bezoeken waard van het parkeerterrein cq terras. In je luxe tuinstoel met een bakkie koffie zie je overal Vale Gieren, Alpengierzwaluwen en Alpenkraaien.

Recht tegenover ons zelfs een boomnest van de Monniksgier, die alleen in boomnesten broeden. Monniksgieren waren eigenlijk bij ieder bezoek aan deze plek te zien. De twee paartjes Aasgieren zijn meer een gelukstreffer en dus voor geluksvogels en dusvoor ons.

Weer werd de symbiose tussen plantenfotograaf en vogelkijker bewezen. Voor de derde keer werd op dezelfde locatie geprobeerd een plant te fotograferen, toen Piet al struinend door de verspreid staande bomen, op het kadaver van een schaap in een akkertje stuitte.

De Vale Gieren inclusief een Monniksgier en twee Aasgieren vlogen hem om de oren. Hij was toch wel een beetje geschrokken van 2.70 meter spanwijdte met een voorkeur voor vlees, die op ooghoogte op hem af kwam vliegen. En, zoals in elke stripaflevering van Lucky Luke, lieten de Gieren een veer achter die nu de muur van Huize van Dijk siert.

Vale Gier

Floristisch gezien, baarde de Gorge opzien door de massale bloei van de Witte Affodil (*Asphodulus albus*) en halfwilde Baardirissen. Over de gehele route hangen aan de rotsen grote fel roze plakaten Muur- of Rotszeepkruid (*Saponaria ocymoides*) met een geel bremsoortje??? en op de open, grazige stukjes bos vind je Soldaatjes en Aapjesorchis.

Daar hoef je bij wijze van spreken niet voor uit de auto.

Gorges de la Jonte

Gorges de la Jonte

Op de bergwegen die vanuit de gorge naar de Causses slingeren, waren Cirlgors, Bergfluiters, Steenarend, Slangenarend, Dwergarend, Sperwer, Buizerd en natuurlijk Vale gieren te zien. Daar begon ook het orchideeënfeest.

Behalve al genoemde soorten nu ook veel Mannetjesorchis, Gevlekte orchis (nog in knop), Harlekijn, Aangebrande orchis, Bruine orchis en Wit bosvogeltje.

Maar wat is een feest zonder de endemische Vliegenorchis (*Ophrys aymoninii*). Slechts te vinden op de Causses van Zuid-Frankrijk en al de eerste dag vonden we een flink aantal exemplaren.

Ophrys aymoninii op de Causse Mejean.

Causse Mejean

Typisch een terrein voor iemand die graag een golfballetje slaat. Gras, gras en nog eens gras. Zover het oog reikt. Jammer voor de golfspeler, maar het ligt bezaaid met stenen en de afslag met gesloten ogen is al direct een "hole in one". De grasmat is namelijk niet aanéengesloten. Genoeg kansen voor speciale plantjes om zich in de niches te vestigen, constateert de optimistische plantenfreak. De doorgewinterde pessimist zal echter ongetwijfeld mopperen dat er niet eens een fatsoenlijke boom staat om je aan op te hangen. Verder is het er erg leeg, heel erg leeg zelfs.

Daarom des te interessanter voor de natuur-liefhebber. Want natuur is er in een enorme variëteit en rijkdom. De kalkstenen bodem, geologisch interessant, verraadt een verleden onder de zeespiegel, maar een heden met interessante kalkflora, dus goed voor de orchissen. Grote schaapskudden houden de bodem arm en de gieren vet. De wetgevers hebben bepaald dat de dode schapen op de Causses mogen blijven liggen om de gieren te voeden.

Minuscuul zijn de plantjes, maar groots in hun kleurenrijkdom. Daar gaat de botanist diep voor door de knieën. De landschapsfotograaf, hopeloos verliefd op het licht en de compositie, zoekt koortsachtig naar een plekje voor z'n statief.

Causse Mejean

Dat ene beeld, dat alles vertelt over het landschap en de emoties die het losmaakt bij de dolende wandelaar. De mystieke uitstraling van de kale grasvlakte, waar die mystieke Griel met z'n reptielenogen heimelijk zijn territorium heeft. Eén beeld moet alles gaan vertellen. Een zoektocht naar een eigenlijk niet te verwezenlijken wens. De emotie overbrengen van een landschap, monotoon van kleur, maar met verborgen schoonheden als de kleurige Ophrys, de vele Orchissen, de Rode Patrijs, de Rode Rotslijster en de Ortolaan. Wie heeft dat verzonnen; zulke kleurrijke vogeltjes in een dergelijk grauw, grijs, desolaat landschap.

De kleuren spetteren er van af. Nooit vertrek je uit dit gebied voldaan, want iedere dag tovert het licht nieuwe beelden in het landschap. Achter iedere heuvel kan een nieuwe compositie een nog mooiere kans creëren.

De ligging op 700-1200 meter, in combinatie met de kalkbodem, zorgt voor deze speciale natuur. Op de Causses heerst een mini-landklimaat met hete zomers en gure, koude winters.

Door de schaars begroeide, stenige bodem is het overdag heet en 's nachts daalt de temperatuur weer diep.

Door de nabijheid van de Middellandse Zee vinden we er mediterrane planten en vogels naast

alpinesoorten. De bloei start pas in april. Eind mei zijn de hellingen en weiden een zee van bloemen, zoals we dat van alpenweiden gewend zijn. Het gebied telt in totaal 40 orchideeënsoorten waarvan er zeker 30 kansrijk te vinden zijn. Vermeldenswaard is de aanwezigheid van de endemische Vliegenorchis (*Ophrys aymoninii*), die daar vol in de wind mooi staat te wezen. Des te kaler de vegetatie, des te meer kans op een Ophrys. Overal schieten hagedissen tussen de verspreid liggende steenhopen dus de Slangenarend kan elk ogenblik boven je hoofd hangen.

Aangeplante dennenbossen geven aan, dat hier ook tijden zijn geweest, waarin de mensheid het natuurlijke spoor volledig bijster was. Een gezond denkend mens doet dat zo'n mooi landschap niet aan. Buxus en lage coniferen zijn karakteristiek voor het landschap. De elementen snoeien ze dag en dagelijks kort.

Eén avondexcursie, met uitgelezen mooi strijklicht langs de D63 die dwars over de hoogvlakte loopt, leverde al prachtige waarnemingen van een paartje Grielen, een paartje Rode Patrijzen op één van de vele steenhoopjes, een Steenuiltje op een muurtje bij de kleine natuurstenen nederzetting en Ortolanen, mooi dichtbij op de aangrenzende akkertjes. Voor de ratel van de Nachtzwaluwen was het misschien te vroeg, maar de roepende Grielen in de schemering laten absoluut een onvergetelijke herinnering achter van een historische avond op de Causse Mejean. Overdag waren ondermeer Duinpieper, Grauwe Kiekendief, Grauwe Klauwier, Orpheusgrasmus, Tapuit en Paapje te zien. In de enkele bomen bij de nederzettinkjes, waar verrassend genoeg nog niemand aan een touw bungelde, riepen wel de Draaihals, de Groene specht en de Wielewaal.

Bergweide Causse Noir

Causse Noir

Dan was er ook nog de overkant, ten zuiden van de Gorges de la Jonte. Vanuit de camping in Le Rozier, direct via de steile bergweg D29, is de Causse Noir bereikbaar. Noir vanwege de

naaldbossen met zeer veel orchideeën, die zomaar overal langs de weg te vinden zijn. Iedere meter wegberm lijkt het waard te stoppen en dat doen we dan ook zeer vaak. Weer alle soorten met bovendien Poppenorchis, Grote muggenorchis in knop en Wespenorchissen in aantocht.

De hoogvlakte die daarna bereikt wordt, is veel minder dramatisch van karakter dan de Causse Mejean. Verspreid staande naaldbomen en iets meer bewoning maken het echter niet minder interessant. Rond de akkers Hop, Grauwe Gors en Geelgors. In iedere pijnboom lijkt een Bergfluitser of een Cirlgors te zitten en bij een nederzetting zien we een paartje Roodpootvalken prachtig in de zon op een elektriciteitsdraad zitten. Ook hier zijn ze lekker mak en laten zich goed bekijken. Op de boomloze vlakte horen we de Griel en stuiten we op een groeiplaats met honderden Spinnenorchissen (*Ophrys sphegodes*). Behalve Bruine orchissen van het formaat Hyacint, ook weer die mooie endemische Vliegenorchis.

Bruine orchis

Zeer bezienswaardig is de Chaos de Montpellier-le-Vieux aan de zuidzijde van de Causse Noir. De kalkrotsen zijn hier dramatisch vervormd door erosie. Als de ribben van de radiator van de centrale verwarming, staan de rotsen naast elkaar opgesteld, wat hoge temperaturen in de zomer oplevert.

Een padenstelsel maakt het mogelijk alle uitersten te zien. Voor ons was dat een uurtje kijken naar twee rivaliserende Blauwe Rotslijsters op de rotsen onder ons. Kobaltblauwe vogels tegen het lichte grijs van de rotsen. Een tip voor de mode ontwerpers. Langs de paden o.a. Vogelnestorchis, Gevlekte orchis en Bergnachtorchis.

Chaos de Montpellier-le-Vieux

Mont Lozère.

Wie nog tijd over heeft, gaat ook nog pieken op Mont Lozère. De hoogste berg van de Cévennes. Vanuit Le Rozier een lange rit, maar zeker de moeite waard.

Wel is het dan aan te raden de fotograaf geboeid, geblinddoekt en gekatheteriseerd in de kofferbak te dumpen, want er is te veel wat onderweg op zou kunnen houden. Wat ons dan ook gebeurde.

Het bergdorp Le Pont de Montvert ligt in een brem-overgoten landschap, dus geler kon het niet. Fotografisch een zeer verantwoorde plek om tijd te verliezen. De tocht richting Col de Finiels werd dan ook te laat gestart en bovendien in regen en later dikke mist. Het zicht werd slecht op de berg. Geen vogel of plant te zien,...maar ook geen tegenliggers. Onze chauffeur, Ineke laat zich niet afschrikken door natte glibberige bergwegen geflankeerd door diepe afgronden. De top; we gaan d'r voor. Ze ontpopt zich als een heuse Zweedse rallyrijdster zonder het blonde haar. Bij iedere haarspeldbocht glijd ik op de achterbank naar een ander raam. Jammer van het slechte zicht anders had ik twee keer zoveel kunnen zien.

Tijdens een pitstop veel orchissen en Brem in het decor van Lord of the Rings. En dan is daar dat ene beeld waar je naar zoekt. Deze scène zat al tussen m'n oren, nu alleen nog de compositie vinden. Snel een foto, ondanks de slechte omstandigheden. Wordt het een beeld of blijft het verbeelding?

Brem op Mont Lozère

Bij thuiskomst besef je dat je terug moet. Dat ene beeld zit er niet tussen. t'Is niet voldoende. Er was meer, wat nu nog niet op het beeld staat. Nog een keer dan maar. Dat kan geen straf zijn. Wij waren nog lang niet klaar of in de buurt van het punt van verzadiging.

Ien? Wil jij je Gier medium of rare? Of als voorafje de restjes van dat schaap wat ze in het gras achter lieten. Op een bedje van orchissen. Helaas, het is een lowbudget reis. Maar, als toetje, een berg ijs met naar keuze Rode- of Blauwe Rotslijstersap, kan er nog vanaf.

Gewoon met je pocket digi op het oculair van de telescoop. Paar keer afdrukken en de mooiste opnamen flink photoshopen en het toetje is klaar.

Rode Rotslijster

Blauwe Rotslijster

Vroedmeesterpad of Dwergooruil.....

Ab Steenvoorden

Vroedmeesterpad of Dwergooruil? Dat was de vraag die ons in mei korte tijd bezig hield.

Annelies Marijnis fietste op donderdagavond 22 mei jl. rond 23.45 uur na een vergadering terug richting huis langs de van de Berghstichting. Vanaf de Zwarte Weg was de roep duidelijk te horen. In eerste instantie dacht Annelies al aan een Dwergooruil, maar die soort in Noordwijk leek haar vrijwel onmogelijk. Om meer duidelijkheid te krijgen besloot zij een berichtje op de Noordwijkse mailgroep (berichten door en voor vogelaars) te plaatsen. De meeste lokale vogelaars lezen het berichtje en doen er eigenlijk weinig of niets mee. Sommigen vanwege tijdgebrek, anderen omdat er de laatste jaren al verschillende claims in Nederland zijn geweest van een roepende Dwergooruil. Telkens weer bleek het te gaan om een Vroedmeesterpad of een mechanisch geluid. Dus de animo om er een beetje nachtrust aan op te offeren, was vrij laag.

Ook ikzelf besteedde er weinig aandacht aan, ik had al eens een paar nachten lang bij de Noordwijkse golf staan luisteren naar wat later bleek een ontvanger van een weersatelliet te zijn. En twee jaar geleden in Meijndel stonden we ook met een grote groep naar een (uitgezette) Vroedmeesterpad te luisteren.

Gelukkig besloten Bas van der Burg en Wil Heemskerk onafhankelijk van elkaar (en na enig aandringen van Annelies) op zondagavond 25 mei toch maar even te gaan luisteren. En met succes. Het geluid kwam hoog vanuit een boom en moest haast wel van een Dwergooruil afkomstig zijn. Wil heeft die avond geluidsopname gemaakt en Bas heeft de tamtam in werking gezet. Na zijn telefoontje was ik er binnen een paar minuten en kon hun vermoedens alleen maar bevestigen. Een luid roepende Dwergooruil (*Otus scops*) op de van de Berghstichting in Noordwijk! Toen de roep zich ook nog een paar keer verplaatste over enkele tientallen meters van boom naar boom, was er helemaal geen twijfel meer mogelijk. Inmiddels waren er al enkele tientallen vogelaars uit de regio gearriveerd en ook zij konden de waarneming alleen maar bevestigen. Nadat het uiltje ook nog even door het licht van de autolampen vloog, was het helemaal zeker.

Toen kwamen we eigenlijk voor een probleem te staan. Wat gaan we doen en hoe gaan we het aanpakken. De Dwergooruil is zo'n grote zeldzaamheid dat we een gigantische toeloop van zeker enkele honderden vogelaars konden gaan verwachten. De vogel zat op een relatief gemakkelijke plek maar het was wel op het terrein van een zorginstelling en je hebt toch zeker rekening te houden met de bewoners en het verzorgende personeel. In goed overleg (door voornamelijk Bas) met de directie van de Berghstichting (zelfs de Noordwijkse Politie is ingelicht) hebben we besloten dat we het landelijk bekend zouden maken maar dat de bezoekers wel met enige regels rekening dienden te houden.

Allereerst hebben we gemeld dat het hier om een privé-terrein gaat waar we op mochten mits er aan een aantal voorwaarden voldaan werd.

Men mocht van 22.00 tot 24.00 het terrein betreden om naar de uil te komen luisteren; het parkeren diende buiten het terrein plaats te vinden (dat was ook de reden dat de politie op de hoogte werd gebracht, want meer dan honderd auto's in de nacht op de Gravendijck is wel wat vreemd). Men moest uit de omgeving van de gebouwen blijven, wat erop neer kwam dat men het uiltje gewoon vanaf de doorgaande weg door het terrein van de

Foto: René van Rossum

stichting moest gaan beluisteren. En men moest de aanwijzingen van de beveiliging opvolgen.

Maandagavond 26 mei, vanaf een uur of acht, begon het langzaam maar zeker vol te stromen. Vanuit heel Nederland waren vogelaars op de melding af gekomen. Een kleine 300 mensen

hebben die avond de Dwergooruil horen roepen. Dankzij een flinke, langdurige regenbui die om 23.00 uur losbarstte, was het die eerste avond ook weer snel rustig op het terrein.

Natuurlijk trekt zo'n groep volk ook de aandacht van het aanwezige personeel.

Zij wisten ons te vertellen dat de vogel al zeker vanaf 12 mei iedere nacht fanatiek aan het roepen was. Ze waren wel blij dat het een uil was, want tot die tijd was het gewoon een irritant geluid dat ze niet helemaal thuis konden brengen.

Ook in de weken daarna bleef het uiltje trouw roepen. Zodra het echt donker was, zo rond 22.30 uur begon hij. De vogel is voor het laatst gehoord in de nacht van 19 op 20 juni.

Dankzij de mooie, windstille avonden hebben vele honderden vogelaars het uiltje goed kunnen beluisteren. Vrijwel iedere avond zat de vogel fanatiek te roepen vanuit een hoge populier bij de Kersenhof. Alleen als hij zich verplaatste, stopte het roepen om vervolgens vanaf een andere locatie weer luid en duidelijk verder te gaan.

foto: Dwergooruil, ringbaan Eilat, Israël maart 1990 (René van Rossum)

De Dwergooruil is in Nederland een echte dwaalgast die pas één keer eerder door vogelend Nederland gehoord en gezien kon worden. In 1998 was een exemplaar een kleine maand aanwezig in de Ooijpolder bij Nijmegen. Dit exemplaar begon al wat vroeger in de avond te roepen en kon met een beetje geluk ook wel eens vliegend gezien worden.

Tot nu toe zijn er pas acht waarnemingen en vondsten van Dwergooruilen in Nederland bekend.

Pas één keer eerder bleef er een exemplaar langere tijd aanwezig, dus voor veel vogelaars was dit een nieuwe soort in Nederland.

Eerdere vondsten en waarnemingen zijn:

8 sept. 1890	1 exemplaar dood	Rotterdam
Eind maart 1906	1 exemplaar dood	Gulpen
26 mei 1958	1 exemplaar dood	Langweer
7 juni 1967	1 exemplaar gevangen	Rotterdam
12 mei 1970	1 exemplaar gevangen	Delft
17 mei 1998	1 exemplaar tot 11 juni 1998	Nijmegen
8 mei 2003	1 exemplaar dood	Stavoren

Dwergooruilen zijn in het zuidelijk deel van Europa niet echt zeldzaam. De populatie heeft wel wat klappen gekregen door het gebruik van

pesticiden maar is nu redelijk stabiel. Ook in Oost-Europa komen ze in redelijke aantallen voor. De verspreiding loopt helemaal door in het oosten tot aan het noorden van China en Japan en tot aan Iran en Pakistan in het zuiden.

Van de zes ondersoorten die in het West-Palearctisch gebied te vinden zijn, zijn er drie echte lange afstand trekkers. Ze overwinteren in Afrika, zelfs tot aan de andere kant van de Sahara.

Het opduiken van de soort in Nederland heeft waarschijnlijk te maken met het

weer en de windrichting. Afgelopen voorjaar heeft er een sterke oostelijke wind gestaan, die veel zuidelijke en oostelijke soorten naar onze regio heeft gevoerd. Mogelijk is ook deze Dwergooruil te ver doorgesloten.

Qua uilen heeft ons land het dit jaar erg goed gedaan. Als je er flink wat tijd en moeite ingestoken zou hebben dan had je negen soorten gezien/gehoord kunnen hebben binnen een half jaar.

Nu maar afwachten of de komende wintermaanden nummer tien (Sneeuwuil?) nog gaat opduiken.

Vogelen in de Baltische staten

Jelle van Dijk

Vogeltrek heeft iets fascinerends. Als je er eenmaal door gegrepen bent, laat het je niet meer los. Sommige plaatsen hebben iets speciaals. Voor roofvogels moet je in het najaar naar Falsterbo in Zuid-Zweden gaan en Cap Gris Nez in Noord-Frankrijk is een goede plek voor zeevogels. Voor de trek van IJseenden is de kust van de Baltische staten de aangewezen plek. Reisverslagen op het internet maken duidelijk dat hier in het voorjaar per dag soms duizenden IJseenden passeren. Behalve van informatie van het internet werd dankbaar gebruik gemaakt van het boek *Birding in Eastern Europe* (Gorman 2006). Hierin zijn 66 pagina's aan de Baltische staten gewijd. Verder was natuurlijk het artikel van Johan Passchier & Dick van der Niet (Strandloper, dec. 2007) zeer welkom.

Hieronder wordt geen uitvoerig reisverslag van dag tot dag gegeven. Wie daarin geïnteresseerd is, kan desgewenst een rapport van ruim 30 pagina's per e-mail toegestuurd krijgen. In deze bijdrage worden alleen enkele dagen beschreven die grote indruk maakten.

25 april Nemunas Delta

Gistermiddag zijn we met de boot vanuit Kiel in Klaipeda (Litouwen) aangekomen. We hebben de tent opgezet op een kleine camping bij Venté, dichtbij de Kurische Haf. Vannacht vroor het licht, maar gelukkig warmt het snel op. Ons eerste doel is het vuurtorentje van Ventainé. Hier staan grote vanginstallaties (Helgolandtrappen) waarmee in het najaar duizenden zangvogels gevangen en daarna geringd worden. Nu zijn de netten ingehaald en is er in het vogeltrekstation niets te beleven. We noteren hier Noordse Nachtegaal, Braamsluiper en Kleine Bonte Specht.

Hierna rijden we naar Rusné, gelegen aan de monding van de Nemunas, vroeger de Memel geheten. Onderweg stoppen we bij een uitgestrekt zeggenveld dat gedeeltelijk onder water staat. Overal zijn baltsende Watersnippen te zien en te horen. Boven de bosrand zweeft een Zeearend. Dit moet een van de plekken in Litouwen zijn waar nog Waterrietzangers zitten. Maar voor die soort zijn we hier nu te vroeg.

Bij Rusné staat veel land onder water. Duizenden Kolganzen en honderden Brandganzen zijn hier op af gekomen. Ook zwemmen er tientallen Slobeenden, Smienten, Pijlstaarten, Wintertalingen en Zomertalingen. Kievit, Grutto en Tureluur laten zich op veel plaatsen horen. Boven een groot

rietveld baltsen twee Bruine Kiekendieven en even later vliegen hier zes Grote Zilverreigers op.

Aan de overzijde van de Nemunas staat een hoge uitkijktoren. Die staat op Russisch grondgebied: de enclave Kaliningrad. Op een zandbank in de rivier loopt zowaar een Kluut. Opeens zien we twee grote roofvogels boven de bosrand aan de overzijde. Een blik door de telescoop maakt duidelijk dat het om twee Bastaardarenden gaat. Helaas zweven de vogels steeds verder weg. In dit gebied broeden meerdere paren van deze zeldzame arend. De weg door een groot bos dat aan de rivier grenst is afgesloten. Zou dat zijn vanwege een arendshorst zoals dat in het oosten van Duitsland nu nog het geval kan zijn? Via een omweg bereiken we bij Sausgalviai de zuidzijde van het bos. Ook hier is een riviertje buiten zijn oevers getreden. Behalve veel eenden en ganzen lopen hier ook Kemphanen, Groenpootruiters en Bonte Strandlopers. Boven de bosrand zweven drie Zeearenden en een Schreeuwend. In het natte grasland lopen Gele Kwikstaarten en Graspiepers. Na een bezoek aan Siluté voor geld en boodschappen, rijden we via een lange 'dustroad' terug naar de camping.

30 april Kaap Kolka

Kaap Kolka (Kolkarags in het Lets) is de noordelijkste punt van een breed schiereiland ten westen van Riga. Vrijwel alle Britse vogelreizen doen dit punt in het voorjaar aan. Via het internet hebben wij guesthouse Usi in het plaatsje Kolka gevonden. Hier treffen wij David Wooldridge, een Engelsman die al voor de tiende maal Letland bezoekt en nu de gehele maand april in Kolka verblijft.

baltsende IJseenden bij kaap Ovisi (Letland)

Vandaag begint de dag met twee uurtjes zee trek. De IJseenden zijn aardig actief. Bijna 1500 ex.

worden genoteerd. Langs de gehele Oostzeekust van Letland ligt als het ware een strook met vele tienduizenden IJseenden. In de vroege morgen verplaatst zich dit met horten en stoten in noordelijke richting en schuift als het ware een eindje op. De gehele dag zijn baltsende groepjes te zien waarbij meerdere mannetjes een vrouwtje proberen te imponeren. Behalve deze soort worden ook tientallen Zwarte en Grote Zee-eenden geteld. Visdieven en Dwergmeeuwen passeren in lage aantallen. Dat is ook het geval met Roodkeel- en Parelduikers. Behalve zeevogels worden ook enkele Sperwers, een Kraanvogel en groepen zangvogels met Vink en Sijs genoteerd.

Na het ontbijt gaan Coby en ik terug naar Kaap Kolka. We zoeken een plekje iets ten westen van de eigenlijke kaap. Hier is een open plek in het bos gekapt waardoor je veel beter dan op de eigenlijke kaap de overtrekkende roofvogels kunt tellen. Van 9-11u noteren we 15 Ruigpootbuiszeters, 4 Bruine Kiekendieven, 1 Grauwe Kiekendief, 1 Visarend, 1 Slechtvalk en 74 Sperwers. Bovendien vliegen er constant groepen zangvogels over: Vink, Sijs, Houtduif, Grote Lijster, Zanglijster, Kramsvogel en Pestvogel. De laatste soort hebben we de vorige avond ook al bij ons guesthouse gezien. Als we weggaan zien we dat de plaatselijke vissers hun netten inhalen. Tussen de vele Zilvermeeuwen ontdekken we acht vogels met gele poten.

Met koffie en proviand in de auto rijden we het binnenland in. David heeft ons aangeraden naar het kerkhof van Vidale te gaan omdat hij daar wel eens Middelste Bonte Spechten ziet. Het blijkt een keurig onderhouden kerkhof te zijn met veel bankjes waar je de vergankelijkheid op je kunt laten inwerken. We zien wel Fluiters en Grote Bonte Spechten, maar geen Middelste. Rond het kerkhof is de bodem begroeid met Bosanemoon, Gele anemoon en Leverbloempje. Hier en daar staat ook Schubwortel.

In een zandgroeve voorbij Vidale lopen Kieviten en Kleine Plevieren. Ook een paartje Holenduiven heeft deze plek gevonden. Even later steekt een Patrijs de weg over en zien we op een akker een twintigtal Kraanvogels. De weg door het bos brengt ons bij de vuurtoren van Slitere, zo'n 15 km van de kustlijn.

De toren staat aan de rand van een plateau. Deze rand vormde in de prehistorie de kustlijn, maar is door de stijging van het land nu tot een richel van zo'n 25 m hoog geworden. Helaas in de toren zo vroeg in het seizoen nog niet geopend en ook het natuurreservaat langs de steile helling mag niet betreden worden. Toch keren we voldaan huiswaarts omdat twee Zwarte Ooievaars een

mooie vliegshow geven. Ook hier vliegen groepjes Pestvogels rond.

5 mei Baai van Matsalu

Gistermiddag zijn wij na een lange autorit vanuit Riga op de camping van Voose in het westen van Estland aangekomen. Op de camping troffen we helemaal niemand aan, maar er was stromend water en een keurige 'plumpsklo'. In de vroege morgen zijn we gewekt door Koekoek, Wielewaal en Zwarte Specht. Nu staan we op een weggetje in het Tuhu Soo, een hoogveengebied niet ver van de camping. Het eerste geluid dat we horen is het typische baltsgeluid van Korhoenders. Even later zien we een prachtige haan in een boomtop zitten. Vanuit de boomtoppen alarmeren ook Grutto's en Tureluurs. Helaas zien en horen we geen Goudplevieren. Dat was ook al niet gelukt bij een wandeling over een lang 'duckboard' in een hoogveengebied in Letland.

hoogveengebied bij Kemari (Letland)

Na een ritje van 20 minuten staan we bij het vuurtorentje van Virtsu. Dit gehucht staat overal langs de hoofdwegen met grote letters aangegeven omdat van hier de veerboot naar het bekende vakantie eiland Saarema vertrekt.

Op een stukje stenig strand staan prachtige rozetten van de Zeekool en verderop grazen honderden Brandganzen in het zilte grasland. De vogeltrek door de zeestraat valt wat tegen. Tussen 9 en 10 uur zien we groepjes Dwergmeeuwen, Visdieven en Noordse Sterns langs komen. Op enige afstand passeren hoog vliegende groepjes Parelduikers en laag vliegende Roodkeelduikers.

Na ons geïnformeerd te hebben over de vaartijden van de boot naar Saarema gaan we naar het natuurreservaat Puthulaid, dichtbij Virtsu gelegen.

Dit kleine schiereiland is begroeid met een prachtig oud loofbos.

De bosbodem is geheel bedekt met Echte sleutelbloem, Daslook, Vingerhelmbloem, Gele anemoon, Bosanemoon, Voorjaarslathyrus, Leverbloempje, Bosviooltje en Zandviooltje. Zangvogels zijn hier helaas weinig te vinden.

Echte sleutelbloemen bij Virtsu (Estland)

Via enkele grintwegen bereiken we na een half uurtje de baai van Matsalu, het belangrijkste watervogelgebied van Estland. De omgeving doet ons aan het Zweedse eiland Öland denken. Ook hier strandweiden met grote stenen en jeneverbesbosjes. In het diepere water van de baai zwemmen honderden Toppers en tientallen Middelste Zaagbekken. In de graslanden lopen Kieviten, Veldleeuweriken, Gele Kwikstaarten en Graspiepers. Hier en daar bloeit al de Melige sleutelbloem. Na het gehucht Matsalu komen we bij de vogeltoren van Keemu. Dit is een hoge, ijzeren stellage met bovenin een kamertje met ramen, waardoor je lekker uit de wind kunt zitten. Na het einde van de Sovjet-periode zijn de meeste wachttorens langs de kust gepromoveerd tot vogeltoren.

Rond de baai van Matsalu staan er acht! De toren van Keemu biedt een prachtig uitzicht over het vogelrijkste deel van de baai. In de kustweiden lopen duizenden Brandganzen en enkele honderden Toendrarietganzen en Kolganzen.

Hierbij worden ook drie Kleine Rietganzen ontdekt. Tussen de tientallen Wilde Zwanen blijken nog drie Kleine Zwanen te zitten. Voor veel ganzen en zwanen die in ons land overwinteren vormt Estland een belangrijk tussenstation op de heen- en terugreis. Ook Smienten, Krakeenden en Pijlstaarten zijn hier talrijk. In het diepere water zwemt een groepje Nonnetjes in gezelschap van een Zwarte Zeekoet. Hier vliegen ook Visdieven, Noordse Sterns en enkele Dwergsterns. Boven de bosrand zwoegt een Zeearend tegen de harde wind in. Even later zien we daar ook twee Schreeuwarenden verschijnen.

Als we terug zijn op de camping verschijnt er eindelijk iemand die poolshoogte komt nemen. We kunnen in het huis een warme douche nemen en betalen voor twee nachten slechts 100 Estse kronen (€6,50), veruit het laagste bedrag tijdens deze reis.

'Sovjet' vogeltoren bij Matsalu (Estland)

10 mei Poosaspea

In de vroege ochtend staan we op de NW-punt van Estland: Poosaspea. Voor de vogelaars is hier een mooi huisje neergezet, waar zelfs een kachel kan worden aangemaakt. We hebben vandaag gezelschap van een groepje Finnen, waarvan Jan Nordblad bereid is tot een praatje. Hij heeft een club opgericht van Finnen die in Estland vogelen. Een overvliegende Frater ontgaat ons, maar even later zijn we getuige van een Kuifleeuwerik die op

de kaap neerstrijkt. Grote opwinding bij de Finnen want het gaat hier om een zeldzame soort!

Bij deze telpost passeren veel duikers. Gistermorgen telde ik in drie uur 104 Roodkeelduikers en 174 Parelduikers. Vanmorgen is het resultaat 340 Roodkeelduikers en 116 Parelduikers. Opvallend is dat de meeste Parelduikers hoog (boven 50 meter) en de meeste Roodkeelduikers laag (onder 10 meter) vliegen. IJsenden zijn er ook volop vanmorgen. Bijna 2000 passeren er in twee uur tellen.

vogeltrekpunt Poosaspea (Estland)

Ook Zwarte Zee-eenden en Grote Zee-eenden zijn talrijk. Het loont om af en toe te kijken wat er achter je rug passeert. Zo zien we een groepje Kraanvogels, een Ruigpootbuizerd, een Visarend, drie Boomvalken, twee Appelvinken en een groepje Pestvogels.

Na twee uur tellen rijden we richting Haapsalu. Ten noorden van deze plaats ligt een groot schiereiland met in het midden het dorpje Pürksi. Bij het gerestaureerde landhuis horen we een Draaihals roepen. Even later staan we op de vogeltoren bij het Sutlepa Meer. In het water zwemmen tientallen Kuif- en Tafeleenden en een paartje Roodhalsfuten. Boven de uitgestrekte rietvelden jagen ruim 300 Dwergmeeuwen en 1 Zwarte Stern op insecten. Continu laten Snor en Roerdomp zich horen. Dat ook hier een Zeearend rondvliegt verbaast ons niet. Een Bruine

Kiekendief jaagt een groep van ongeveer 60 Kemphanen op.

Na een bezoekje aan het informatiecentrum van het Haapsalu-reservaat rijden we door naar Haapsalu. Behalve de grote Middeleeuwse burchtrüine vallen hier de vele houten huizen in allerlei kleurtjes op. Bij de haven parkeren we even om het oostelijke deel van de baai van Haapsalu af te speuren. Hier blijken zo maar vier Zeearenden op de oever te rusten. Tegen zessen zijn we terug in ons bungalowtje in Roosta Village. Tijdens een ommetje in de schemering zien we nog enkele Kruisbekken en een Houtsnip.

16 mei omgeving Tartu

Gisteravond hebben we bij Käreveere prachtig Poelsnippen gezien. We stonden daar met twee Belgen en twee Fransen. Een bordje langs de weg wees precies de plek aan waar je moest zijn. Nu zijn we bij de 'polder' ten zuiden van Tartu: laaggelegen ruige graslanden met hier en daar een struikje. De eerste vogels die we goed in beeld krijgen zijn twee baltsende Citroenkwikstaarten. Ze hebben meer oog voor elkaar dan voor ons. In dit grasland zijn ook Noordse Kwikstaarten en Gele Kwikstaarten te zien. Groepjes Kemphanen en Bosruiters zoeken de natte plekken af. Andere leuke soorten zijn hier Grauwe Klauwier, Grote Karekiet, Roodmus en Buidelmees. Een groepje vogelaars blijft lang bij dezelfde plek staan. Hier blijkt een Buidelmees zijn nest gebouwd te hebben. Een mooie folder verleidt ons om naar het enorme Peipsi Meer langs de Russische grens te rijden. De route van 40 km kent alleen maar grintwegen. Aangekomen bij het meer blijkt dat het eigenlijke natuurgebied alleen na een lange wandeling te bereiken is. Vanwege de tijd keren we om. Onderweg noteren we drie Zomertortels.

In de avond gaan we naar de visvijvers van Illmatsalu, op slechts enkele km van ons hutje gelegen. Hier komen we weer de Fransen tegen die we ook al bij de Poelsnippen en de Buidelmees hadden gesproken. Zij hebben vandaag een Oeraluil in Alam Pedja gezien! De visvijvers vallen niet tegen: 11 Temmincks Strandlopers, 8 Bosruiters, 1 Zwarte Ruiters, 1 Groenpoot en 1 Poelruiter.

18 mei Lubans Meer

We kamperen hier bij het grootste meer van Letland. Camping Dimanti is uiterst primitief: geen water, geen stroom en alleen de bekende plumsklo als toilet. De dichtstbijzijnde boerderij ligt 13 km verder. Het nachtelijke geluid is indrukwekkend. In bijna elke struik zit wel een Noordse Nachtegaal en

de Kwartelkoningen houden het ook lang vol. In de vroege morgen trekken andere vogels de aandacht. In een appelboomje op het erf zingt een mooi uitgekleurde Roodmus. In een houtwal laat de Struikrietzanger zich zien en horen. Af en toe vliegt een Zeearend of een Visarend over en in een dode boom verderop verschijnt soms een Grauwe Klauwier of een Klapekster. Vanuit het moeras in de verte roepen de Kraanvogels. Een korte wandeling over de dijk van het meer is goed voor Zwarte Stern, Witwangstern en Witvleugelstern. In het ondiepe water staan 17 Grote Zilverreigers te vissen. Natuurlijk ontbreken Bruine Kiekendief en Zomertaling niet.

Een tochtje naar de overzijde van het meer brengt ons bij uitgebreide visvijvercomplexen. Boven een rietveld vliegen minutenlang drie Roerdompen achter elkaar aan. Zeearenden zijn herhaaldelijk te zien. In een groep van enkele honderden Knobbelswanen blijken ook ruim 50 Wilde Zwanen te zitten. Dwergmeeuwen en Zwarte Sterns worden ook boven de visvijvers opgemerkt. Op de terugweg kopen we nog wat drinkwater. Gelukkig zijn de winkeltjes hier ook op zondag open.

De terugreis voerde ons verder door het oosten van Litouwen waar we verbleven op de bijzondere camping van Wim Brauns in Rudiskas ten zuiden van Vilnius. Hierna besloten we door Polen terug naar huis te rijden.

In Polen verbleven we nog twee nachten in Camp Budy in het Biebzra gebied, waar we 14 jaar geleden ook al eens geweest waren. Met een groep Poolse studenten trokken we met lieslaarzen het moeras in om Waterrietzangers te karteren. Hierbij joegen we ook verscheidene Poelsnippen op. Precies op dezelfde plaats als 14 jaar geleden zagen we weer de Ortolaan. Witvleugelsterns waren met vele honderden aanwezig. Dichtbij Camp Budy werd eindelijk een Witrugspecht gevonden. Bij een camping in Midden-Polen werden tenslotte nog Groene Specht en Kleine Karekiet aan de soortenlijst toegevoegd.

De soortenlijst vermeldde na afloop precies 200 soorten. Hierbij waren twee soorten die ik nog niet eerder zag: Citroenkwikstaart en Struikrietzanger. Indrukwekkender dan deze nieuwe soorten vonden wij echter de trek van IJseenden, duikers en roofvogels langs de kust van de Oostzee. Natuurlijk combineerden wij deze vogelreis met bezoeken aan de hoofdsteden Vilnius, Riga en Tallinn. Hiervan maakte Tallinn de meeste indruk. Onze fietsen werden maar sporadisch gebruikt. In de steden moet je op de trottoirs fietsen. Alleen in Tallinn waren hier en daar fietsstroken. Fietspaden ontbreken geheel en op de buitenwegen wordt hard gereden en is men geen fietsers gewend. Bovendien is het fietsen op stoffige grintwegen beslist geen pretje.

(foto's: Coby van Dijk)

Weer Waterviolier in Noordwijk

Wim Kuijper

Hoewel de Waterviolier (*Hottonia palustris*) niet echt zeldzaam is in Nederland zien we deze plant toch niet zo vaak. Vroeger waren er wel meer vindplaatsen dan tegenwoordig en verspreid over het hele land, nu is de plant vooral in oostelijk Nederland te vinden. Waterviolier groeit in het water en vaak wijst zijn aanwezigheid op kwel en een goede waterkwaliteit. De planten kunnen goed tegen droogvallen.

In de Duin- en Bollenstreek is Waterviolier zeer zeldzaam. In de Flora van Noordwijk van 1978 word Waterviolier als "verdwenen" opgegeven. En in de Flora van de Duin- en

Bollenstreek van 1994 staat "In sloot op Klein-Leeuwenhorst". In de jaren daarna is deze soort niet meer gesignaleerd en kwam waarschijnlijk in ons hele onderzoeksgebied niet meer voor.

Dit voorjaar (2008) trof ik de Waterviolier aan in een slootje in het Haasveld in de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen.

Op de groeiplaats stonden enkele tientallen planten op enkele m². Tijdens bezoeken in mei en juni stonden er enkele exemplaren in bloei. Eind juni is het slootje drooggevallen, maar zoals gemeld kan de soort hier goed tegen. Er is een goede kans dat de Waterviolier zich hier blijvend gevestigd heeft en zich nog verder uitbreid in de komende jaren.

DIJK IN HET DUIN, W. Andelaar

De mannen van de leugenbank op de boulevard geloofden er niet in. Speciaal het met veertig meter verbreden van de zeereep zou volgens hen op een mislukking uitlopen. De zee liet zich naar hun mening niet terugdringen, zodat het opgebrachte zand met het eerste de beste stormpje zou wegslaan. Nu de kustversterking is uitgevoerd, moeten we constateren dat zij (tot dus ver) ongelijk hebben gehad. Het strand is nu eerder breder dan het voor de werkzaamheden was. In dat opzicht stonden de beste stuurlui dus weer aan de wal.

Wat mij heeft verbaast, is de snelle terugkomst van een aantal planten in de zeereep. Al een paar weken nadat men helm in de nieuwe zeereep had gestoken stonden in een wat lager deel al de eerste planten. Winnaar is daarbij, met kop en schouders, de Zeeraket. Joost Bouwmeester schreef daarover al een stuk in een van de plaatselijke kranten. Ook enkele andere planten, zoals een Melde, staken al snel de kop boven het zand. En dat ondanks het vrijwel mislukken van het plan met de zogenaamde zaadbank. Op initiatief van onze vereniging is bij het begin van de werkzaamheden de bovenlaag (met de zaden van planten) van de oude zeereep afgehaald en op het strand opgeslagen. Dit met de bedoeling dit zand later weer over de gereedgekomen zeereep uit te strooien. Bij een storm sloeg echter het grootste deel van de zaadbank weg.

De verwachtingen over het terugkomen van de Blauwe zeedistel waren wat divers. Naar mijn gevoel zouden de eerste exemplaren al deze zomer te zien zijn. Ik had er zelfs een fles wijn op gezet. Die fles dacht ik al kwijt te zijn, totdat ik kort geleden de eerste kiemplanten van de distel langs het nieuw aangebrachte voetpad zag staan.

Volgend jaar staat de zeereep er vol van, daar zet ik nog een fles op.

foto Jaap Erkelens

Bij het versterken van de kust zijn grote hoeveelheden zand uit zee opgespoten. Dit zou interessante strandvondsten kunnen opleveren. Johan Passchier vond in het verleden al eens fraaie botten van een grote walvis en houdt nu het strand goed in de gaten. Hij is niet de enige. Een docent aan de universiteit van Leiden struint al jarenlang het strand af en schreef hierover een leuk boek. Om precies te zijn betreft het twee boeken: Strandvondsten en Strand Evolutie. In deze boeken laat hij zijn vondsten zien en beschrijft ze. Daaruit blijkt dat in de Noordzee een schat aan botten van al dan niet uitgestorven dieren moet liggen. Dat betreft dan mammoeten, neushoorns, rendieren en wisenten, om maar wat te noemen. Ooit liepen deze dieren op de toendra tussen Holland en Engeland. Volgens Thijs Mol, die afgelopen winter in het natuurcentrum een lezing gaf, liep er in die tijd zelfs een Sabeltandtijger rond.

Zijhoefje van de wolharige neushoorn.

Die tijger zul je op het strand niet zo snel tegen komen, hooguit een Vos die op de hoogwaterlijn naar iets eetbaars zoekt. Maar een zijhoefje van een Wolharige neushoorn behoort wel tot de mogelijkheden. Jos van den Broek, de schrijver van de genoemde boeken, overkwam dat eens.

Natuurbelevissen in Denemarken, Noorwegen en Zweden

Kees Verweij en Dineke Kistemaker

Medio mei vertrokken we (mijn vrouw en ik) voor een reis met de caravan richting Noorwegen en Zweden. Het was toch wel spannend, want we hadden net de beschikking over een nieuwe auto, een Hyundai Tucson, die ons toch wel over enkele steile bergtrace's zou moeten voeren. We hadden met zo'n wagen nog geen idee hoe hij zich zou gedragen met een caravan van ruim 1300 kilo achter zich. Volgens de berichten zou dit wel meevallen, mits we hellingen van 12% of meer uit de weg zouden gaan.

In elk geval waren de twee eerste dagen geen enkel probleem, want we bereikten de kop van Denemarken ruimschoots binnen de tijd.

Voordat we vanuit Hirtshals naar Noorwegen zouden varen hadden we nog een dagje over om wat van de omgeving van het noordelijkste puntje van Denemarken te kunnen zien.

Zeker tijdens de trektijd kan dit gebied heel wat leuke waarnemingen opleveren, maar op het moment, waarop wij daar waren, was het op vogelgebied erg rustig. Wel stonden er op een gegeven ogenblik enkele tientallen Deense vogelspotters door telescopen de omgeving af te turen. Onze nieuwsgierigheid werd direct gewekt en we stopten onmiddellijk. Het bleek om een Bastaardarend te gaan, die daar nog dezelfde morgen was gezien.

Helaas was hij al een hele poos niet meer waargenomen. We hebben zelf ook nog een poosje staan kijken, maar helaas geen Bastaardarend. Wel was daar in de buurt nog een Treurduif te zien, een betrekkelijk kleine duif met een lange staart, afkomstig uit Noord-Amerika.

Daar wordt hij Mourning Dove genoemd, kennelijk vanwege zijn wat melancholieke geluid. Een paar Denen wezen ons de plek, waar hij zou moeten zitten en jawel hoor, daar zat hij op een tak van een hoge den, helemaal niet zo schuw. We konden hem door onze telescoop prachtig bekijken. Je hebt bij zo'n vreemde waarneming vaak het gevoel, dat het om een exemplaar gaat, dat vast ontsnapt is.

Maar een ring had hij niet en we begrepen later uit een publicatie in het blad "Dutch birding", dat hij voor de eerste keer in Ierland is ontdekt, vervolgens is waargenomen in de Duitse plaats Greifswald in de buurt van de Poolse grens en nu dan in Denemarken. Men kon zich in elk geval niet

herinneren of er al eerder waarnemingen van deze soort in Europa gedaan zijn.

313 Mourning Dove / Treurduif *Zenaida macroura*, Skagen, Nordjylland, Denmark, 19 May 2008
(Ole Krogh)

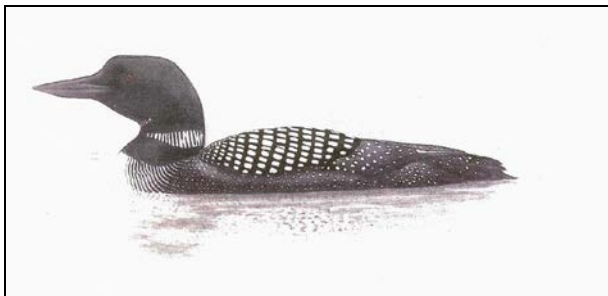
Treurduif foto: Dutch Birding (nr 4, 2008)

De vierde dag was het dan zover. We scheepten ons in voor de overtocht naar Noorwegen vanuit Hirtshals. De overtocht naar Christiansand in Noorwegen duurde ongeveer 3 uur.

Op de dag, volgend op onze aankomst, reden we langs de schilderachtige zuidkust in de richting van Stavanger. Vlak onder Stavanger ligt een betrekkelijk vlak gebied langs de kust, waar de meeste landbouw en veeteelt van Noorwegen wordt bedreven. Het staat bekend als de Jaeren. We verbleven op een camping pal achter de duinen. Dit gebied kent inderdaad duinen en een strand, vergelijkbaar met onze omgeving. Men zei daar met enige trots, dat daar het enige grote zandstrand van Noorwegen lag. De duinen toonden inderdaad een behoorlijke gelijkenis met de onze, zij het dat de plantengroei nu niet bepaald rijker is dan bij ons. Opvallend was wel een mooie lathyrussoort met grote roze bloemen, die overal over de grond a.h.w. voortkroop. Hele stukken waren verder bedekt met lupinen, die hier overal in het wild groeien.

Wat de vogels betreft voerde onze eerste tocht naar het strand, waar direct al heel wat te zien was, zoals grote groepen Eidereenden en Kuifaalscholvers op kleine rotsen voor het strand. Daartussen zwommen verschillende groepjes Middelste Zaagbekken, Zwarte Zeeëenden, en IJseenden. Daartussen konden we verschillende IJsdikers waarnemen, kennelijk nog op trek naar meer noordelijke streken.

Opvallend was hier hun aanwezigheid, daar hun broedgebied voornamelijk in Noord-Amerika en IJsland ligt. Ze waren al volop in zomerkleed met hun prachtige, geblokte rugtekening.

IJsduiker

Even verder zagen we ook een Geelsnavelduiker, als het ware de Europese en Aziatische tegenhanger van de IJsduiker. Zoals zijn naam al duidelijk aangeeft was zijn snavel geel van kleur, maar verder toont hij veel overeenkomst met de IJsduiker. Op gezette tijden vlogen ook nog groepjes Grote Zeeëenden langs.

De weidegebieden achter de duinen gaven een bijna Hollands beeld te zien. Overal vlogen Grutto's rond met hun typische baltsroep. Boeren vertelden ons, dat deze Grutto's pas sinds enkele jaren hier in Noorwegen broeden. Ook Tureluurs, Kieviten en Watersnippen waren hier wijd verbreid.

Op sommige plekken vlak achter de duinen wemelde het werkelijk van allerlei zangvogels als Geelgorzen, Grasmussen, Braamsluipers, Paapjes, Kramsvogels, Kneuen en ga maar door.

Daartussen broedden verschillende Wulpen en Scholeksters. Regelmatig kwamen er nog Regenwulpen over. Een hoogtepunt was de aanblik van een tiental Morinelplevieren, die weinig schuw vlak voor ons heen en weer liepen.

Na enkele dagen verlieten we de Jaeren en gingen op pad naar de grootste hoogvlakte in Noorwegen n.l. de Hardangervidda. Onderweg zagen we al de eerste Kraanvogels rondvliegen. Dit gebied beantwoordde meer aan het beeld van het ruige en woeste Noorwegen. We verbleven op de camping Birkelund op zo'n 10 km. ten oosten van Geilo. Het was een heel aardige camping, die gerund werd door een Nederlands echtpaar, die het hier heel erg naar hun zin had. Naast de camping was een klein natuurreservaat te weerszijden van de rivier, die hier door het dal stroomde. Opvallend waren de in behoorlijke getale baltsende Groenpootruiters, die hier een geluid maakte, dat leek op een baltsende Grutto. Ook Tureluurs en Wulpen lieten zich hier niet onbetuigd. Op het water zaten o.a. Wintertalingen, Brilduikers, Middelste Zaagbekken en Grote Zaagbekken. In de

bosjes daaromheen zagen we een Barmsijs, zingende Koperwieken, een zingende Grote Lijster, een Zwarte Specht en een Matkopmees. Langs de oever zat een Waterspreeuw en liepen er verschillende Oeverlopers rond. De Goudvink hebben we slechts gehoord, want we konden hem niet in het vizier krijgen.

De volgende dag reden we boven op de hoogvlakte op zoek naar de hoenders. Er lag nog volop sneeuw en het terrein was heel moeilijk toegankelijk. Niettemin lukte het ons na een uur een drietal Alpensneeuwhoenders te ontdekken, waarvan er twee langs ons heen vlogen. Verder zagen we nog verschillende Fitissen, Blauwborsten met hier een rode vlek op hun borst, melancholisch fluitende Goudplevieren, Tapuiten en Graspiepers.

Daarna ging het richting Geilo en nog een stukje naar het westen. De kleine plasjes boven op de hoogvlakte waren nog nauwelijks ontdooid, maar in een van hen zwom al een paartje Roodkeelduikers in prachtkleed rond. Even verderop troffen we de eerste zingende Keep aan, die in zomerkleed een prachtige zwarte kop heeft. Ook de Noordse Gele Kwikstaart met zijn donkere kop zagen we langs de weg. Daarna kwamen we de eerste Beflijsters tegen en zowaar nog een IJsgors. In een volgend plasje zagen we de eerste paartjes Parelduikers rondzwemmen.

Na enkele dagen ging de reis verder naar Dovre, dat min of meer op een kruispunt ligt van een drietal natuurreservaten, te weten de Dovrefjell, de Rondane en de Fokstumyra. Op de camping konden we direct al enkele leuke waarnemingen doen, zoals een overvliegende Notekraker, verschillende Bonte Vliegenvangers, Barmsijsen en baltsende Oeverlopers, die hier een prachtig, helder geluid maken.

De Fokstumyra staat bekend als een rijk vogelgebied, maar het viel ons eerlijk gezegd behoorlijk tegen. Zo konden we hier niet de rondwandeling maken, die stond aangegeven in verband met enkele broedgevallen nabij het pad. Men was bang, dat deze nesten (Kraanvogels en Bruine Kiekendief) verstoord zouden worden. Een groot deel van het pad was om deze reden afgesloten. Toch konden we hier nog een Giervalk waarnemen, een valk vergelijkbaar met een Slechtvalk, maar dan nog ietsjes groter. In het begin van de avond hoorden we een Porseleinhoen, die zich helaas niet liet zien. De Rondane, even voor Dovre, is een prachtig natuurgebied, maar was op het moment, waarop wij daar waren, voor het grootste deel nog geheel met ijs en sneeuw bedekt. Desondanks zagen we toch nog ons tweede hoen, de Moeras Sneeuwhoen.

In het gebied van de Dovrefjell zijn we verder op zoek gegaan naar de vervaarlijke Muskusossen, een reusachtige schapensoort met haren tot op de grond. Deze dieren, in grootte vergelijkbaar met Schotse Hooglanders, zijn behoorlijk agressief en aangeraden werd ten minste een afstand te bewaren van 200 meter. Maar ja, ineens zagen er een paar op een afstand van nauwelijks 50 meter. Gelukkig hadden ze geen kwaad in de zin en konden we nog een paar mooie opnamen van hen maken. Daarna zijn we toch maar weer snel naar de uitgang gegaan.

Muskusos

Na het gebied rond Dovre trokken we verder westwaarts door het Romsdal in de richting van Andalsnes. De omgeving daar is heel indrukwekkend en we hebben een tweetal mooie wandelingen gemaakt. Onderweg zagen we een Grote Kruisbek boven in een boom zitten. Op een weitje tussen een tweetal bospercelen zaten op een gegeven moment meer dan 60 Beflijsters, een prachtig gezicht.

Het volgende doel was de stad Ålesund, een vrij grote havenplaats aan de westkust ongeveer tussen Bergen en Trondheim. Het centrum is in het begin van de 20^e eeuw geheel door brand verwoest en opnieuw opgebouwd in Jugendstilstijl. Heel bijzonder om te zien evenals het Zeeaquarium, dat letterlijk alles liet zien, wat er in de Atlantische Oceaan rondzwemt.

Van daar zijn we twee dagen naar het beroemde vogeleiland Runde geweest, waar werkelijk miljoenen zeevogels op ons zaten te wachten. Overal zaten Jan van Genten, Noordse Stormvogels, Zeekoeten, Alken, Drieteenmeeuwen en Papagaaiduikers tegen de steile rotswanden te broeden. Vooral 's avonds is het een spektakel, wanneer alle mannetjes Papagaaiduikers met voedsel naar hun broedplaatsen terugkeren. Bovenop het eiland broedden enkele Grote Jagers, die zo nu en dan angstaanjagend op ons toevlogen. Het weer was heel behoorlijk, zodat we de volgende dag met een boot rond het eiland konden varen. Vanuit deze boot hadden we een nog beter zicht op alle broedkolonies tegen de hoge kliffen.

Een aardige verrassing waren de Zeearenden, die op gezette tijden hun hapje in de vorm van een Drieteenmeeuw op kwamen halen.

Vanuit Ålesund zijn we met een grote boog naar beneden in de richting van Zweden afgezakt en we kwamen terecht in het Natuurreservaat Glaskogen ten zuiden van Dalarna. Ook hier was het volop vogelfeest, want op het water zagen we de eerste Parelduikers, Middelste Zaagbekken en Brilduikers met jongen rondzwemmen. Verder zagen we verschillende jonge Boomklevers en zowel Grauwe als Bonte Vliegenvangers. Ook de Bosruiters lieten zich op verschillende plaatsen in de moerassige plekken in het bos zien. Een leuke verrassing was een vrouwtje Auerhoen vlak langs een bospad. Zij bleef steeds in onze buurt en op een gegeven moment hoorden we piepgeluiden. Het bleek, dat deze kloek bijna 10 kuikens had!

Op verschillende plaatsen troffen we beverdammen aan, maar helaas, een Bever in levenden lijve hebben we niet kunnen waarnemen. Meer geluk hadden we met de Dassen. In de buurt van een Dassenburcht kregen we ineens een Das in de gaten, die met z'n bekend waggelende gang een poosje voor ons uit bleef lopen totdat hij in zijn burcht verdween.

Hierna hebben wij nog een keer gekampeerd aan de oostoever van het Vännermeer, het grootste binnenmeer van Zweden. Er liggen daar verschillende aardige natuurreservaten, die nu eens niet door naaldhout, maar bijvoorbeeld door eeuwenoude Eiken worden gedomineerd. Deze reservaten gaan geleidelijk over in uitgebreide rietvelden langs het grote meer. Op de open gedeelten liepen verschillende Kraanvogels met jongen. Verder hoorden we van verschillende kanten het "gehoemp" van de Roerdompen. Daartussen was regelmatig het blatende geluid van de Watersnippen te horen. Wat de kleinere vogels betreft kwamen we in de bossen o.a. Geelgorzen, Grauwe Klauwieren, Fluiters, Braamsluiers en Ringmussen tegen. Tot onze verrassing vlogen er kort na elkaar een Zeearend en een Visarend over.

De laatste stop was een camping in Varnamö in Zuid-Zweden. Deze camping lag vlak in de buurt van het bekende natuurreservaat Store Mosse, dat wij al tweemaal eerder bezocht hebben. Het gaat hier om een uitgestrekt veengebied, waar indertijd turf werd gewonnen. Nu is dit gebied weer voor een groot deel hersteld en toegankelijk gemaakt door een net van zg. knuppelpaden, waarmee je een heel eind in het veengebied kunt doordringen. Het gebied wordt aan de randen omzoomd door vaak heel oude bospercelen, waaronder eeuwenoude Eiken. Vooral in het voorjaar hoor je van alle kanten de vogels, zoals bijvoorbeeld de vele Korhoenders, die overal in het veengebied hun

doordringende baltsgeluid laten horen. Dit geldt ook voor de vele Watersnippen, Goudplevieren, Bosruiters enz. Ook broeden hier heel wat paartjes Kraanvogels en Wilde Zwanen. Ditmaal liepen de Kraanvogels en Wilde Zwanen al met jongen. Boven het veengebied vlogen tal van libellen rond, die een smakelijk hapje vormden voor de verschillende Boomvalken, die daar rondvlogen.

Niet zover hier vandaan ligt het natuurreservaat Marieholm, dat voor een deel bestaat uit een heel oud bosbestand. Daar zouden alle soorten spechten te vinden zijn. Het was weliswaar niet de meest gunstige tijd hiervoor, maar we probeerden het toch. In ieder geval hoorden we duidelijk de Grijskopspecht en de Zwarte Specht. Ook de Drieteenspecht zou daar moeten zitten en na een poosje hoorden we hem in de verte. Om deze plek te bereiken moesten we over een smal knuppelpaadje door een moeras, maar dit pad was spiegelglad, doordat het zojuist geregend had. Doorgaan was niet verantwoord, want wanneer je uitgleed kon je zo in het moeras belanden. Dus ook hier moesten we ons alleen maar tevreden stellen met het geluid. Toch zagen de hier terloops een Brilduiker met jongen en een groepje Staartmezen, die in tegenstelling tot onze Staartmezen hier een geheel witte kop hebben. Het was voor ons de

eerste maal, dat wij deze ondersoort konden bekijken.

Wie door Noorwegen en Zweden reist, moet zeker een keer Elanden hebben gezien. Wat dat betreft zat het ons niet mee en hier lag onze laatste kans om ze te kunnen waarnemen. We kregen een tip in het bezoekerscentrum in dit gebied om 's avonds op een vogeltoren even ten oosten van dit gebied te gaan kijken. Nadat we dit gehoord hadden trokken we direct naar deze plek en inderdaad kwam even na 18.00 uur de eerste tevoorschijn, weldra gevolgd door nog twee andere Elanden. Tegen 21.00 uur werden we verrast door een luid gekraak in het bos en daar kwam een kanjer van een Eland tevoorschijn op nog geen 20 meter afstand. We hielden ons muisstil en maakten tegelijkertijd een prachtige serie foto's. In de tussentijd passeerden ons Kraanvogels en Wilde Zwanen met jongen. Ook een van de Elanden had nog een jong bij zich. Zo langzamerhand naderde het einde van de reis. Wat we hier hebben verteld is nog maar een deel van alles wat we hebben meegemaakt. Zo hebben we nog allerlei insecten, planten, paddestoelen e.d. gezien, maar vermelding hiervan zou in dit verband te ver voeren. Na bijna zes weken togen we via Denemarken en Duitsland weer huiswaarts, beladen met vele imponerende indrukken.

Rectificatie vorige Strandloper:

In de vorige Strandloper (jaargang 40 nr.2) stond weer een overzicht van bijzondere plantenvondsten. Hierbij wordt ook de Klavervreter genoemd die in 2007 met tientallen exemplaren in de berm van de zuidelijke ringweg van Voorhout stond. Deze mededeling in de Strandloper wordt geïllustreerd met een foto waarop geen Klavervreter maar de Walstrobremraap te zien is. De foto in de Strandloper is overgenomen uit Wikipedia heb ik zojuist gezien. Met Google-Afbeeldingen krijg je een rijk assortiment aan soorten te zien als je "Klavervreter" laat zoeken. Hierbij veel plaatjes van Walstrobremrapen waaronder het plaatje uit Wikipedia. Bijgevoegd is een foto van een echte Klavervreter die vandaag nog langs de ringweg bij Voorhout was te zien.
Jelle van Dijk

Klavervreter foto: Jelle van Dijk

Gezocht: een bezorger(ster) van de Strandloper.

Ilse Rössner heeft meer dan 25 jaar de Strandloper bezorgd in de Zuid in Noordwijk. We vinden dit een flinke prestatie. Het is een plezierige wandeling, die ze zoals ze zelf zegt, altijd graag heeft gedaan. Maar de jaren gaan tellen. Ilse heeft nu te kennen gegeven dat ze er mee wil stoppen. En daarom zoeken we nu een nieuwe bezorger, die 1 x per 3 maanden de Strandloper in De Zuid wil rondbrengen. De Strandlopers worden bij je aan huis afgeleverd.

Hou je van een wandeling door De Zuid van 1½ à 2 uur, of wil je dit veel sneller op de fiets doen, neem dan even contact op met Jan Jacobs. 071-3610396 of jan-jacobs@zonnet.nl

Secretariaat
 Sylvia van Leeuwen
 Van der Helstlaan 19
 3723 EV Bilthoven
 tel: 030-2210613
 e-mail: NMV-Secretaris@spirula.nl

PERSBERICHT

Nieuw: Zoekkaart Schelpen van het Nederlandse Strand

Waarom schelpen zoeken langs het strand leuk is, hoef je een kind niet uit te leggen. En ook veel volwassenen zijn gefascineerd door de variatie in vormen en kleuren. Voor wie meer wil weten van de schelpen op het strand is er nu een handige zoekkaart. Met deze kaart kunt u bijna alle schelpen van het Nederlandse strand op naam brengen. Alle algemene en veel zeldzame soorten staan er overzichtelijk bij elkaar. De afbeeldingen zijn in kleur, en de Nederlandse en de wetenschappelijke namen staan er bij. De kaart is geplastificeerd en daardoor zeer geschikt voor gebruik aan het strand. Goedkoper en handiger mee te nemen dan een boek, en daarom aanbevolen aan beginners en gevorderden. Ook bij educatieve activiteiten kan de zoekkaart een goed hulpmiddel zijn.

De kaarten zijn speciaal gemaakt in opdracht van de Nederlandse Malacologische Vereniging (malacologie is de studie van weekdieren: schelpen en slakken). Met de uitgave van deze kaart wil de vereniging de belangstelling voor schelpen wekken bij een breder publiek, volwassenen en kinderen. Ook wil de vereniging hiermee de kennis over de eigen fauna vergroten. Vergelijkbare kaarten voor de landslakken en de schelpdieren van zoet water zijn in voorbereiding. Deze kaarten zullen later dit jaar beschikbaar komen.

De Nederlandse Malacologische Vereniging heeft 625 leden: naast schelpenverzamelaars ook mensen met interesse voor landslakken en zoetwatermollusken, amateurs en professionals. Voor meer informatie over de vereniging en over schelpen en slakken zie www.spirula.nl. Uitgave is mede mogelijk dankzij een subsidie van het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Stichting Stibeman, waarvoor hartelijk dank.

Praktische gegevens: Formaat A4, tweezijdig bedrukt. Publieksprijs €2,50. Prijzen exclusief portokosten. U kunt de kaarten bestellen via: NMV-Secretaris@spirula.nl. Bij bestelling van meer dan 15 exemplaren geldt een aantrekkelijke korting. Portokosten worden berekend aan de hand van het gewicht. Bestellen kan ook door een briefkaart te sturen naar: Secretaris NMV, Van der Helstlaan 19, 3723 EV Bilthoven.

Opvallende waarnemingen april-juni 2008

Peter Spierenburg

Nieuw natuurgebiedje De Watersnip

Afgelopen voorjaar heeft de gemeente Noordwijk de aanleg van het natuurgebiedje 'De Watersnip' afgerond. Dit gebiedje ligt in de zuidwesthoek van Polder Hoogeweg, langs het fietspad langs de Maandagse Wetering. Vanaf een uitkijkbult, vlakbij waar vroeger de vogeltoren van de vereniging stond, is het nieuwe gebiedje goed te overzien. Door het afgraven van grond is er een 'plas-dras' situatie ontstaan. Langs de slikrandjes kunnen steltlopers voedsel zoeken. Vooral in de trektijd zijn er steltlopers te verwachten, maar ook de Grutto's en Tureluurs uit de aangrenzende Polder Hoogeweg bezoeken het gebiedje regelmatig. Om het ook voor broedvogels interessant te maken, is een schelpeneilandje aangelegd.

Openingsceremonie Watersnip. foto: Jan Jacobs

De Watersnip is dit voorjaar meteen door vogels in gebruik genomen. Een pionier als de Kleine Plevier weet dit soort gebiedjes snel te ontdekken. Er hebben twee paartjes gebroed.

Op 8 juni werden er in totaal 4 vliegvlugge jongen gezien. Op het schelpeneiland zat een paartje Visdieven, dat minimaal één jong groot heeft weten te brengen. Broedgevallen van Bergeenden in Polder Hoogeweg zijn de laatste jaren schaars. In mei zat er opeens een paartje met jongen in De Watersnip.

Het was niet duidelijk of deze in het gebiedje zelf hebben gebroed of elders in de polder. In elk geval paste de Bergeend goed in het rijtje met Kleine Plevier en Visdief, allemaal pioniers die houden van slikkige gebiedjes met weinig begroeiing. Met

verder nog broedgevallen van Kievit, Wilde Eend en Meerkoet heeft het gebiedje zich dit jaar boven verwachting ontwikkeld. We kijken nu reikhalzend uit naar de najaarstrek van steltlopers; voldoet het ook aan hun wensen?

Het blijft tenslotte een klein gebiedje met een fietspad er vlak langs. In elk geval zal het zeker de moeite zijn er af en toe eens te gaan kijken.

Ook op de website www.strandloper.nl zullen we de ontwikkelingen bijhouden, met een lijst van waargenomen vogelsoorten.

Waargenomen vogelsoorten 'De Watersnip' t/m/ juni 2007

Soort	Maximum aantal	
Nijlgans	2	
Bergeend	8	
Krakeend	4	
Wilde Eend	5	Broedend
Aalscholver	1	
Blauwe Reiger	1	
Scholekster	2	
Kleine Plevier	8	Broedend
Kievit	6	Broedend
Watersnip	16	
Tureluur	3	
Witgat	2	
Oeverloper	2	
Kokmeeuw	50	
Stormmeeuw	9	
Zilvermeeuw	2	
Kleine Mantelmeeuw	1	
Visdief	3	broedend
Meerkoet	2	broedend
Waterhoen	1	
Witte Kwikstaart	1	

Scholeksters op daken

Als onderdeel van het broedvogelonderzoek heeft SOVON elk jaar een vogelsoort extra in de belangstelling staan. Dit jaar was 'het jaar van de Scholekster'. De Scholekster neemt landelijk af en er is geprobeerd meer te weten te komen over de huidige aantallen, maar ook over de overleving van de jonge Scholeksters. Een bijzonder verschijnsel, waar landelijk niet zoveel over bekend is, is het broeden op daken. In Nederland wordt steeds meer oppervlakte ingenomen door stedelijk gebied, dus de vraag of Scholeksters daar kunnen overleven is zeker interessant. Dat ook in onze omgeving

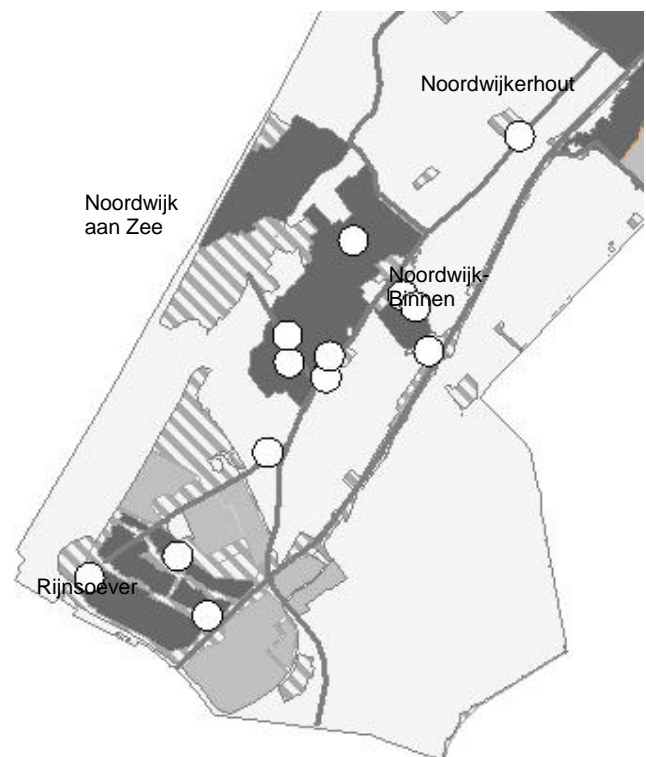
Scholeksters op daken broeden, is al heel lang bekend. Veel mensen weten ook wel een vaste stek, waar jaarlijks Scholekster hun jongen grootbrengen. Om een enigszins compleet beeld te krijgen, is een oproep in de email groep gedaan om in kaart te brengen waar de paren zitten en zo mogelijk ook of ze succesvol zijn.

In totaal werden er op deze manier 12 paren gelokaliseerd. De meldingen kwamen uit de bebouwde kom van Noordwijk, uit Rijnsoever in Katwijk en de directe omgeving daarvan. Behalve van een paar op Teylingen college locatie Leeuwenhorst zijn er van Noordwijkerhout geen gegevens, hoewel ook daar ongetwijfeld paren zullen broeden in de bebouwde kom. Bij Scholeksters op daken is het vaak moeilijk om te zien of ze uiteindelijk succesvol zijn. Dat er jongen zijn, is vrij makkelijk vast te stellen. De oudervogels zoeken voedsel in de omgeving, vaak in plantsoentjes en wegbermen, en vliegen daarmee dan naar het dak om de kleine jongen te voeren. Dit was dit jaar bijvoorbeeld mooi te zien bij de rotonde Beeklaan/Herenweg, waar een oudervogel af en aan vloog met regenwormen die hij of zij op het grasveldje bij de Beeklaanflat ving. Op een gegeven moment lukt het de oudervogels blijkbaar niet meer voldoende voedsel aan te voeren. De jongen springen dan van het dak, nog voor ze vliegvlug zijn. Ze houden zich dan op onverwachte plekken op, zoals onder struiken in tuinen waar ze zich verstoppen. Zo liep er op 9 juni een jonge vogel op straat op het Westeinde in Noordwijk-Binnen. Op 6 juni zaten er drie jongen in een aantal keurige tuintjes in Rijnsoever, afkomstig van het dak van het Andreacollege. Vooral aan de rand van het dorp is te verwachten dat de oudervogels met de halfwas jongen naar het open buitengebied trekken. Het grootste deel van de broedgevallen vindt dan ook in de rand van het dorp plaats, tot een paar honderd meter van open (bollen)land. Ongetwijfeld is de sterfte onder de jonge Scholeksters hoog als ze eenmaal van het dak af zijn. Zo waren de vogels op de Pollux in Rijnsoever dit jaar niet succesvol. Er werden twee dode jongen op straat gevonden. Vooral het verkeer vormt een bedreiging. Ook katten zullen hun tol eisen, zeker onder de vogels die zich in tuinen ophouden.

Vergelijken we de vastgestelde broedgevallen met die van de volledige inventarisatieronde van 20 jaar geleden, dan is het aantal op daken broedende vogels toegenomen. In het buitengebied is er, net als elders in Nederland, een sterke afname van Scholeksters: ca. 10 % in bollenland en ca. 50 % in grasland. Landelijk bedraagt de afname ook ca. 50

%. Zijn de dorpen en steden dan de redding van de Scholeksters? Dat is de vraag. Het gaat om een klein aantal vogels, maar bovendien is niet duidelijk of het werkelijk zoveel voordeel heeft op daken te broeden. Het is weliswaar een veilige plek voor het nest en de kleine jongen, maar zo gauw de jongen 'de straat' op gaan, lopen ze grote risico's. Misschien is het wat biologen een 'ecologische val' noemen: het lijkt aan het begin van het seizoen een aantrekkelijk gebied om zich te vestigen, maar aan het eind van het seizoen is het niet meer geschikt, zodat de broedpoging alsnog mislukt. Aan de andere kant zijn Scholeksters vogels die lang leven en het geduld kunnen opbrengen te wachten op de enkele jaren dat alles mee zit. Dan komen er wellicht toch genoeg jongen groot om de dakbroedende populatie in stand te houden. Al met al een interessante vogel, dicht bij huis te zien en wellicht leuk om de komende jaren eens op te letten: overleven de jonge Scholeksters hun avontuur in het dorp.

Dakbroedende Scholeksters in 2008 (totaal = 13)

Bedreigde vogelsoort boven zee

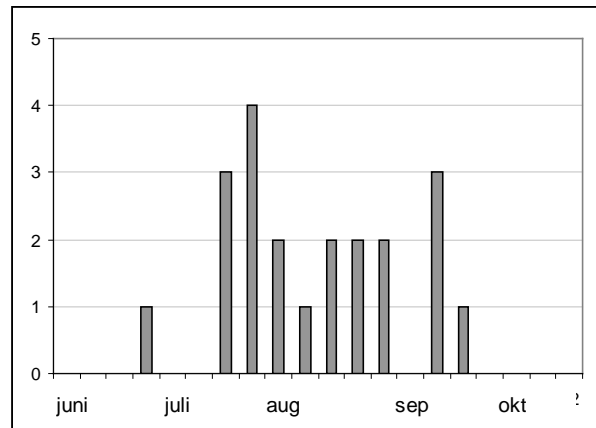
Als klein land aan de rand van een groot continent kent Nederland weinig vogelsoorten die op de rode lijst van wereldwijd bedreigde vogelsoorten voorkomen. Bij 'wereldwijd bedreigd' denken we eerder aan soorten van het tropisch regenwoud die slachtoffer worden van ontbossing of soorten met een verspreidingsgebied zo klein als één eiland.

De Vale Pijlstormvogel staat op die rode lijst en wel in de meest kritieke categorie. Het is een soort die zo maar binnen enkele tientallen jaren uit zou kunnen sterven. De Vale Pijlstormvogel broedt in de westelijke Middellandse Zee. De resterende populatie van 4000-4800 vogels gaat sterk achteruit. De soort heeft last van predatie van de nestplaatsten door katten en ratten en heeft, net als veel albatrossoorten, te lijden van de zogenaamde long-line visserij. Na de broedtijd trekt een deel van de pijlstormvogels naar de Atlantische kust van Spanje.

Daarvan zwerft een deel verder noordelijk uit tot in de Noordzee. Zo is de soort een enkele keer ook in Noordwijk te zien. De Vale Pijlstormvogel heeft daarbij alles wat andere pijlstormvogels niet hebben: te zien in de zomer, ook bij rustig weer, vaak niet al te ver uit de kust en eerder laat dan vroeg in de ochtend. Helaas is het een zeldzame

soort, dus het is wel een kwestie van geluk of veel doorzettingsvermogen. In de figuur is te zien dat juli en augustus de maanden zijn voor deze soort. Jelle van Dijk zag er in het afgelopen kwartaal één op 23 juni. Een bijzondere waarneming want dit is één van de vroegsten die ooit in Nederland is gezien.

Waargenomen Vale Pijlstormvogels langs de Noordwijkse kust per week (totaal = 23)

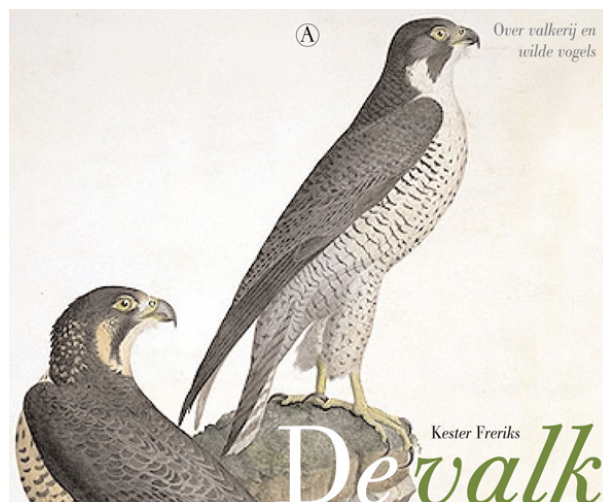
Lezing van Kester Freriks over zijn laatste boek: De valk.

woensdagavond 15 oktober 20.00uur

Kester Freriks is romanschrijver, dichter en essayist en al sinds zijn vroege jeugd gefascineerd door vogels. In september verschijnt zijn boek *De valk. Over valkerij en wilde vogels*, een roman en biografie over de snelste vogel ter wereld, de Slechtvalk (*Falco peregrinus*). Het boek stelt actuele vragen aan de orde over de verhouding tussen mens en natuur. Ook is *De valk* een liefdesverklaring: 'Valken zijn de engelen van de lucht.'

Op 15 oktober geeft Freriks een lezing over zijn boek in het Jan Verweij Natuurcentrum. De lezing wordt georganiseerd door Boekhandel van der Meer samen met de Openbare Bibliotheek Noordwijk. Aanvang is 20.00 uur.

Neem voor meer informatie, contact op met boekhandel van der Meer (071-3613073) of de Bibliotheek in Noordwijk (071-3611710).

Veldwaarnemingen april, mei, juni 2008

Soort	Datum	Aantal		Locatie	Waarnemer
Bergeend	22 apr	2		Fagelsloot Zwetterpolder ter plaatse	MG
Grote Zee-eend	09 jun	4		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
IJseend	20 apr	1		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Grote Zaagbek	11 apr	1	adult man	AWD Marelberg kop van het kanaal	AS
	11 apr	3	adult vr	AWD Oosterkanaal foeragerend	JJ
Zomertaling	17 apr	2		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Wintertaling	08 jun	1	man	Zwetterpolder-noord ter plaatse	PS
Parelduiker	28 mei	1		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Kuifduiker	16 apr	1		over zee Noordwijk enige tijd tp. later N	JD
Noordse Stormvogel	23 apr	2		over zee Noordwijk overvliegend NO	HV
	27 jun	1		over zee Noordwijk overvliegend N	PS
Noordse Pijlstormvogel	23 jun	1		over zee Noordwijk overvliegend ZW	JD
Vale Pijlstormvogel	23 jun	1		over zee Noordwijk overvliegend ZW	JD
Purperreiger	09 mei	1		De Klei overvliegend NO	VCK
Wespendief	28 mei	1		Duinpark overvliegend NO	JD
Zwarte Wouw	28 mei	1		's-Gravendijck overvliegend NO	AS
	04 mei	2		Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh overvl	AS BB
Bruine Kiekendief	27 apr	2		Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh overvl	NA
Bruine Kiekendief	04 mei	2		Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh overvl	AS
Visarend	03 mei	1	adult	AWD Oosterkanaal overvliegend N	AS
	07 mei	1		Vinkenveld overvliegend NO	NA
Roodpootvalk	10 mei	1	adult	De Klei overvliegend NO	VCK
	24 mei	1		Vinkenveld overvliegend NO	NA
	29 jun	1	adult	Bedrijventerrein Gravendam overvliegend Z	WNL
	12 mei	1	adult vr	AWD Weitje van de Blauwe Paal foeragerend	AS
Smelleken	15 jun	1	adult vr	Noordwijk-Binnen jagend om 19.30	AS
	18 apr	1		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
	18 apr	1		Langeveld bollengebied jagend	AS
	04 mei	3		Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh overvl	AS
Boomvalk	08 mei	1	adult vr	Vinkenveld (wijk) overvliegend NO	NA
	20 apr	1		's-Gravendijck overvliegend N	WNL
Slechtvalk	05 mei	1		Luchter Zeeduin overvliegend	WNL
Kleine Plevier	11 apr	2		's-Gravendijck ter plaatse	PS BB
	13 apr	2		Polder Hoogeweg De Watersnip	AS HV
	20 apr	2		AWD De Vellen weitje vd Blauwe Paal	AS
Bontbekplevier	08 jun	7		Polder Hoogeweg De Watersnip 2 paar, 3 pulli	JD
	27 mei	119		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Strandplevier	21 apr	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Goudplevier	02 apr	560		Polder Hoogeweg zuidwesthoek ter plaatse	JD
	22 apr	340		Polder Hoogeweg zuidwesthoek ter plaatse	JD
Zilverplevier	13 apr	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Drieteenstrandloper	04 apr	392		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	16 jun	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	04 jun	1	adult man	Langeveld baltsend/zingend	AM
Rosse Grutto	22 apr	1		Uitwatering ter plaatse	WNL
Witgat	02 jun	1		Middengebied Nieuwe Zeeweg	HV
	08 jun	1		Polder Hoogeweg De Watersnip	JD
	22 jun	2		AWD Achterhaasveld overvliegend N	AS
Bosruiter	12 mei	3		AWD Weitje van de Blauwe Paal ter plaatse	AS
Oeverloper	29 mei	2		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Kleine Jager	19 apr	1	adult	over zee Noordwijk overvliegend NO	PS
Zwartkopmeeuw	02 jun	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	20 jun	3	adult	over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Dwergmeeuw	16 apr	1626		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
	02 jun	3	2 ^e jaars	strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	05 jun	2	3 ^e jaars	over zee Noordwijk overvliegend NO	JD

Dwergmeeuw	16 jun	1	2 ^e jaars	strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Stormmeeuw	17 apr	1795		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Zilvermeeuw	04 apr	5950		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Geelpootmeeuw	02 jun	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	04 apr	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	16 jun	1		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Pontische Meeuw	06 apr	1	2 ^e jaars	Uitwatering ter plaatse	WNL
	06 apr	1	Adult	Binnenwatering ter plaatse	VCK
Grote Mantelmeeuw	19 mei	23		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
Visdief	17 apr	145		strand tussen paal 81 en 71 ter plaatse	HV
	19 mei	100		Uitwatering ter plaatse	PS
Noordse Stern	13 apr	6		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
	25 apr	2		strand AWD ter plaatse op strand bij paal 72	HV
	06 jun	21		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Dwergstern	17 apr	4		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
	25 apr	1		strand Noordduinen op strand bij paal 79	HV
Zwarte Stern	18 apr	1	zomerkl.	Oosterduinse Meer ter plaatse	AS
	05 mei	194		over zee Noordwijk overvliegend N	AS
	27 mei	47		over zee Noordwijk overvliegend NO	JD
Witvleugelstern	05 mei	1	zomerkl.	over zee Noordwijk overvliegend N	AS
Zomertortel	21 apr	1		Achterweg overvliegend N	BB
	06 jun	2	adult	Oosterduinse Meer ter plaatse	RJ
	17 jun	1		Kapellebos ter plaatse	JD
	21 jun	2		Bronsgaest opvliegend	KV
Koekoek	18 apr	1	adult man	AWD Haasvelderduinen roepend	AM
Dwergooruil	22 mei	1	adult man	Willem v.d. Bergh baltsend/zingend	AM
	t/m 19 jun	1			WNL
Bosuil	26 mei	1		Willem v.d. Bergh roepend	WNL
	21 apr	1		Leidse Vaart Noordwijkerhoek overvliegend	MG
Ransuil	19 mei	2		ESTEC ter plaatse 2 vogels bedelroep	PS
Gierzwaluw	18 apr	1		Boerenburg overvliegend	PS
	27 apr	3		Boerenburg foeragerend	JH
	27 apr	47		Rijnsoever	AM
IJsvogel	01 jun	1		Sixenburg overvliegend W	WNL
Draaihals	27 apr	1		De Krom vuilnisbelt ter plaatse	VCK
Groene Specht	22 apr	2	adult	Overbosch nest-indicerend gedrag paartje	MG
Kleine Bonte Specht	07 mei	1		AWD Westhoek ter plaatse	GC, JJ
	24 mei	1		AWD Oosterkanaal zuidelijk deel ter plaatse	GC
Oeverzwaluw	19 apr	14		's-Gravendijck overvliegend NO	BB
Boerenzwaluw	04 apr	1		Langeveld bollenland	CK
Huiszwaluw	18 apr	5		Oosterduinse Meer foeragerend	AS
Gele Kwikstaart	11 apr	3		's-Gravendijck overvliegend NO overvliegend	BB PS
Grote Gele Kwikstaart	18 apr	2		't Heen ter plaatse langs Heerenweg	JD
Rouwkwikstaart	12 apr	1	man	's-Gravendijck ter plaatse	WNL
	13 apr	2	adult	Coepelduynen (Katwijk) ter plaatse paartje	AS
	19 apr	1	man	's-Gravendijck ter plaatse	BB
Nachtegaal	14 apr	1		Zwarte Pad baltsend/zingend	VCK
	01 mei	1	man	Tespellaan baltsend/zingend	HS
Zwarte Roodstaart	01 apr	1		Rijnsoever baltsend/zingend	PS
Gekraagde Roodstaart	06 apr	1	adult man	AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
Tapuit	10 apr	3	adult	Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh	AS
	20 apr	10	adult	Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh	AS
	01 jun	2	adult	Coepelduynen vastgesteld territorium	AS
	08 jun	1		AWD De Wouwen ter plaatse	WNL
	08 jun	1		Polder Hoogeweg Rijnsburgerweg ter plaatse	PS
Beflijster	11 apr	1	adult man	AWD Zweefvliegveld ter plaatse	JJ
	20 apr	6		Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh	AS
	20 apr	1	adult man	Sollasi foeragerend	RJ
	27 apr	3		AWD Achterhaasveld ter plaatse	AS
	03 mei	1		AWD Marelberg overvliegend N	AS

Kramsvogel	22 apr	4		Offem ter plaatse Nachtegaalslaan	AS
Grote Lijster	24 mei	1		AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
	14 jun	2		AWD Westhoek ter plaatse	GC
Sprinkhaanzanger	10 apr	1		Coepelduynen (Noordwijk) zeereep zingend	KV
	07 jun	1		De Krom vuilnisbelt vastgesteld territorium	VCK
Spotvogel	30 mei	2		Oud-Leeuwenhorst baltsend/zingend	PS
	01 jun	2		Zwarte Pad baltsend/zingend	BB
Bosrietzanger	03 mei	1	man	Coepelduynen baltsend/zingend	NA
	07 jun	3		De Krom vuilnisbelt vastgesteld territorium	VCK
Kleine Karekiet	01 mei	1		Oosterduinse Meer baltsend/zingend	AS
Rietzanger	27 apr	1		AWD Marelberg baltsend/zingend	AS
Braamsluiper	18 apr	1		Rijnsoever baltsend/zingend Biltlaan	VCK
Grasmus	13 apr	2	adult	Coepelduynen (Katwijk) baltsend/zingend	AS
Tuinfluitier	24 apr	1		Middelmors baltsend/zingend	VCK
Zwartkop	06 apr	1		Rijnsoever baltsend/zingend	PS
Grauwe Vliegenvanger	27 apr	2		AWD Marelvlak ter plaatse	AS
	23 mei	1		Zwarte Pad foeragerend	GB
	24 mei	4	adult	AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
	22 jun	1	adult	AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
	01 jun	2		AWD Haasveld baltsend/zingend	AS
Kuifmees	06 apr	4	adult	AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
	22 apr	2		Klein-Leeuwenhorst overvliegend NO	AS
Zwarte Mees	06 apr	2	adult	AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
	01 jun	2	adult	AWD Achterhaasveld baltsend/zingend	AS
Boomklever	25 apr	2	adult man	Nieuw-Leeuwenhorst nest-indicerend gedrag	FH
	07 jun	3		AWD Sasbergen ter plaatse	PS
Wielewaal	12 mei	1	man	Rijnsoever roepend	AM
	12 mei	1		St Bavo baltsend/zingend ca. 4 strofes	MW
	24 mei	1	adult man	AWD Boeveld overvliegend NO	AM
Roek	01 mei	2		AWD Zweefvliegveld ter plaatse	AS
Sijs	27 apr	2		AWD Achterhaasveld baltsend/zingend paartje	AS
Kleine Barmsijs	01 mei	1	zomerkleed	AWD Marelvlak baltsend/zingend	AS
	01 jun	1		Coepelduynen achter Willem v.d. Bergh	AS
Kruisbek	17 jun	1		's-Gravendijck overvliegend N	AS
	26 jun	3		Noordwijk-Binnen overvliegend N	AS
Dwerggors	1-20 apr	1		's-Gravendijck	WNL
Zoogdieren					
Huisspitsmuis	12-4	1		Vinkenveld (wijk) vondst	NA
Ruige Dwergvleermuis	27-6	1		Nieuw-Leeuwenhorst vijver	WNL
Rosse Vleermuis	28-5	3		Willem v.d. Bergh foeragerend	NA
Wezel	22-4	1		Langevelderslag	JJ
Hermelijn	25-5	1		Noordduinen golfbaan	RJ
Bunzing	12 / 13-4	1		Nieuw-Leeuwenhorst	RS
Eekhoorn	23-5	2		Noordzijderpolder verkeersslachtoffer	NA
Vlinders en libellen					
Oranje Luzernevlinder	30-5	1		Puinhoop	VCK
Kleine Parelmoervlinder	22-4	1		Coepelduynen (Katwijk)	VCK
	4-5	2		Luchter Zeeduinen - zuidelijk deel	WNL
Argusvlinder	23-5	2		Coepelduynen (Katwijk)	GB
	23-5	2		Polder Hoogeweg zuidwesthoek	GB
Bruine winterjuffer	18-5	2		Zwarte Pad	VCK
Kleine roodoogjuffer	30-6	3		Vinkenveld (wijk)	NA
Vroege glazenmaker	7-6	8		Zwarte Pad	VCK
Noordse witsnuitlibel	11-5	1		Sancta Maria	MW
Waarnemers					
AM	Annelies Marijnis	JJ	Jan Jacobs	MW	Maarten Wielstra
AS	Ab Steenvoorden	FH	Frits Houwaart	NA	Noël Aarts
BB	Bas v.d. Burg	GB	Gijsbert v.d. Bent	PS	Peter Spierenburg
CK	Corrie Kroon	GC	Gab de Croock	RJ	Rob Jansson
HV	Hein Verkade	HS	Hans van Stijn	RS	Rien Sluys
JD	Jelle van Dijk	KV	Koene Vegter	VCK	Vogel- en natuurclub Katwijk
JH	Jan Hendriks	MG	Mariska de Graaff	WNL	www.waarneming.nl

IVN Leiden Natuurscursussen

(Bijna) alle cursusavonden worden gegeven in: het Wellantcollege, locatie Oegstgeest, Lange Voort 70, 2341 KD Oegstgeest.

Herfstcursus 2008

De Herfstcursus is een bijzonder boeiende cursus waarin allerlei zaken behandeld worden die met het najaar te maken hebben: Vruchten en zaden, Paddestoelen, Vogeltrek, Bladval en bladverkleuring, Spinnen en overwinteringvormen.

De cursus bestaat uit 5 maandagavonden van 19.45 tot ongeveer 22.15 uur (22/09, 29/09, 20/10, 27/10 en 03/11) in het Wellantcollege (zie boven) en 4 excursies op zaterdagochtend van 9.30 tot ongeveer 12.00 uur (27/09, 04/10, 25/10 en 01/11) in natuurgebieden in de directe omgeving.

De avonden zijn verdeeld in een theoretisch gedeelte met visuele presentatie vóór de pauze en diverse practicumonderdelen na de koffie (of thee). De kosten bedragen €45,-.

Voorkennis is niet nodig. Het is een ontdekcursus voor iedereen die meer wil weten over de vele veranderingen die in de herfst in de natuur plaatsvinden.

Voor opgave en/of informatie kunt u bellen met: Margot Timmerman ☎ 071 – 40.22.735 e-mail: tevkamar@werradal.nl b.g.g. Bep van Houten: ☎ 071 – 514.68.69 e-mail: bepvanhouten@xs4all.nl

Najaarsduincursus 2008.

Als u meer wilt weten over de duinen of meer wilt genieten van uw duinwandelingen, volg dan een IVN duincursus!

In deze cursus schenken we aandacht aan het leven in de duinen in het najaar.

De cursus bestaat uit vier woensdagavonden (10/9, 24/9, 8/10, 22/10) van 19.30 uur tot 22.00 uur met lezingen en practica over het ontstaan van de duinen, planten, vogeltrek en paddestoelen. De avonden worden gecombineerd met excursies op de eerstvolgende zaterdagochtend (13/9, 27/9, 11/10, 25/10, 1/11), waarbij de eerste een fietstocht is en de laatste (op 1/11) een wandeling met een meer algemeen thema. De excursies zijn in verschillende duingebieden in onze omgeving, 's ochtends met verschillende starttijden.

De cursusavonden zijn in het "Wellant College" (zie bovenaan).

Het cursusgeld bedraagt €42,50 inclusief een Cd-rom met lesmateriaal.

Nieuw! Zit uw agenda al weer te vol om deze cursus in zijn geheel in te plannen? Geef u dan op voor 1 thema (1 avond met bijbehorende excursie) voor de prijs van €12,50. Opgave en/of info: ☎ 06 – 456.18.673 e-mail: ejhagen@casema.nl b.g.g. Bennie van Schoonderwoerd, ☎ 071 - 532.00.17 en haar e-mail adres is: bennievs@planet.nl

De Vier Jaargetijden

De seizoenen hebben grote invloed op ons. Toch is onze verbinding met de natuur niet meer zo vanzelfsprekend.

Deze cursus neemt je – in een jaarcyclus – mee in de seizoenen, om die met alle zintuigen te gaan beleven en ontdekken.

Herfst: op zaterdag 25-10-08 een ochtendexcursie en op maandag 27-10-08 een avondbijeenkomst.

Winter: op zaterdag 10 januari 2009 een middag- en avondbijeenkomst met winterverhalen, een schemerexcursie en een soepmaaltijd.

In de lente van 2009 een avondexcursie en een ochtendexcursie, waarschijnlijk in maart. Data en gebieden (nu) nog niet bekend.

Men kan alle jaargetijden meebeleven, of een enkel seizoen meedoen, je kunt op elk moment "instappen" (volgend jaar loopt het "abonnement voor een heel jaar" gewoon door).

Kosten voor de hele cursus €20,- en per seizoen: €7,50.

Info-/aanmelden: jetelshoud@hotmail.com (071-589.15.60).

We nemen dan contact op en sturen verdere gegevens, plus een routebeschrijving. (Deelname max. 20 personen).

Vogels in de winter 2008

In de herfst gaan er weer miljoenen vogels soms wel duizenden km. op trek. Een groot deel van onze broedvogels vertrekt naar zuidelijke oorden terwijl een ander groot deel van de vogels, zoals duizenden ganzen en eenden uit het hoge noorden bij ons komen overwinteren.

Tijdens drie theorieavonden met lezingen en practica wordt een tipje van de sluier over het mysterie van de vogeltrek opgelicht.

Behalve het verhaal over de vogeltrek besteden we ook veel aandacht aan het herkennen van de bij ons overwinterende ganzen, eenden en wilde zwanen en natuurlijk de vogels die in de winter onze tuinen en parken bevolken. Na de pauze zijn er div. practica over wintervoeding,

vogels herkennen aan hun verenkleed en hun geluiden. Aansluitend op de avonden zijn er vier excursies in verschillende gebieden in onze omgeving

De cursusavonden zijn in het Wellantcollege van 19.45 tot 22.15 uur op dinsdag 14 okt., 4 en 18 nov.

De excursies zijn op zaterdagochtend 18 okt., 8, 22 en 29 nov.

Het cursusgeld bedraagt €42,- incl. koffie en lesmateriaal.

Voor informatie en/of opgaven kunt u bellen met Dineke Kistemaker

071 3612219 e-mail dkistemaker@planet.nl

b.g.g. Henny Blom 071 5122028 e-mail Henny.blom@planet.nl

Kijk voor meer informatie op de internetsite: www.ivn.nl/leiden

Rob Timmerman – Golfstroom 33 – 2221 XP Katwijk.

☎ 071 – 40.22.735 e-mail: robtimm@tiscali.nl